

Громадська організація «Асоціація спортивного права»
Видавничий дім «Гельветика»

LEX SPORTIVA

Випуск 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

Харитонов Є.О., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія».

Ткалич М.О., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права, Запорізький національний університет;

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР:

Толмачевська Ю.О., аспірантка кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія», заступник директора, ГО «Асоціація спортивного права».

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Апаров А.М., д.ю.н., професор, професор кафедри права та методики викладання правознавства, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка; **Болокан І.В.**, д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного права, Запорізький національний університет; **Бондар О.Г.**, д.ю.н., професор, перший проректор, Запорізький національний університет; **Галантич М.К.**, д.ю.н., професор, в.о. завідувача відділу проблем приватного права, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України; **Давидова І.В.**, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»; **Коломосць Т.О.**, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету, Запорізький національний університет; **Коструба А.В.**, д.ю.н., професор, професор Навчально-наукового юридичного інституту, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; **Майданик Р.А.**, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; **Сафончик О.І.**, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»; **Харитонova О.І.**, д.ю.н., професор, завідувач кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, Національний університет «Одеська юридична академія»; **Сліпченко С.О.**, д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін, Харківський національний університет внутрішніх справ; **Харитонova Т.Є.**, д.ю.н., професор, завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права, Національний університет «Одеська юридична академія»; **Хуан Карлос Риофріо Мартінез-Вілалба**, д.ю.н., професор, декан факультету права, Universidad de Los Hemisferios, Еквадор; **Колодін Д.О.**, к.ю.н., доцент, декан факультету цивільної та господарської юстиції, доцент кафедри кримінального права, Національний університет «Одеська юридична академія»; **Омельчук О.С.**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права, Національний університет «Одеська юридична академія»; **Самойленко Г.В.**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права, Запорізький національний університет; **Шишка О.Р.**, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, Харківський національний університет внутрішніх справ.

Журнал ухвалено до друку Вченою радою ГО «Асоціація спортивного права»
(протокол засідання № 6 від 25.06.2021 р.)

Науковий журнал «Lex Sportiva» зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 25044-14984P від 08.10.2021)

Офіційний сайт видання: lexsportiva.in.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату
за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

УДК 341.1/.8

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.1.1>

Болокан Інна Вікторівна,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права
Запорізького національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1868-7552>

АНТИДОПІНГОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО: НЕДОЛІКИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Досліджено зміст поняття «допінг» з акцентом на особливостях його нормативного визначення. Вказується на доцільність деталізації нормативних дефініцій в частині доповнення окремими характеристиками. Розмірковується про комплексність нормативних актів з питань протидії та боротьби із «допінговим явищем», характеризуються цивільно-правові, адміністративно-правові та кримінально-правові аспекти відносин у сфері запобігання застосуванню і розповсюдженню допінгу в спорті. Вказується про таку особливість документів міжнародного характеру, як використання абстрактних, узагальнюючих формулювань, які, з одного боку, роблять ці документи «гнучкими» у застосуванні, адже відповідає потреба їх постійної зміни, але, з іншого боку, залишають простір для маніпуляцій. Обґрунтовується необхідність зміни підходу вітчизняного законодавця до питань відповідальності, зокрема доцільність запровадження адміністративної відповідальності за порушення вимог антидопінгового законодавства та розширення складів кримінальних правопорушень, адже фіксація фактів антидопінгових порушень дискредитує репутацію не лише самого спортсмена, але й держави, яку він представляє. Констатується незручність щодо свого практичного використання національних нормативних актів з питань антидопінгового контролю та відповідальності за порушення антидопінгових вимог через наявність значної кількості «відсилань» до інших актів та використання узагальнюючих формулювань.

Ключові слова: допінг, заборонені речовини, антидопінгове законодавство, порушення антидопінгових правил, відповідальність за порушення вимог антидопінгового законодавства.

Bolokan I.V. ANTIDOPING LEGISLATION: DISADVANTAGES AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT

The content of the concept of “doping” with an emphasis on the peculiarities of its normative definition is studied. The expediency of detailing normative definitions in terms of supplementing certain characteristics is indicated. The complexity of normative acts on combating and combating the “doping phenomenon” is discussed, and civil, administrative, and criminal aspects of relations in the field of prevention of the use and spread of doping in sports are characterized. It points to such a feature of international documents as the use of abstract, generalizing wording, which, on the one hand, make these documents “flexible” in use, because there is no need for constant change, but, on the other hand, leave room for manipulation. The necessity to change the approach of the domestic legislator to the issues of liability is substantiated, in particular; the expediency of introducing administrative liability for violating anti-doping legislation requirements and expanding the number of criminal offenses, as fixing anti-doping violations discredits not only the athlete's reputation but also the state he represents. There are inconveniences regarding the practical use of national regulations on anti-doping control and liability for anti-doping violations due to the large number of “references” to other acts and the use of general wording.

Key words: doping, prohibited substances, anti-doping legislation, violation of anti-doping rules, liability for violation of anti-doping legislation requirements.

Постановка проблеми. Питання наявності фактів застосування допінгу були і залишаються актуальними для спортсменів, адже від того, чи застосовувались вони конкретним спортсменом, що й могло сприяти здобуттю перемоги у спортивних змаганнях, часто залежить подальша доля спортивної кар'єри, яка в активній своїй фазі, як відомо, є доволі нетривалою. Для ефективної протидії будь-якому негативному для держави явищу має бути не лише розроблене досконале нормативне підґрунтя, але й забезпечена ефективна реалізація відповідних нормативних приписів, у тому числі шляхом запровадження відповідаль-

ності за їх порушення. Специфікою нормативного регулювання галузі спорту є комплексність нормативно-правових актів. Дослідження питань ефективності наявного нормативного регулювання щодо попередження та протидії застосуванню допінгу спортсменами, є актуальним та витребуваним напрямом наукових досліджень, адже дозволяє виявити недоліки нормативного регулювання та сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості нормативного регулювання різних аспектів у галузі спорту час від часу висвітлюються

як фахівцями-представниками різних вітчизняних галузей права, так і юристами-практиками, а найбільш витребуваною тематикою публікацій є: перспективи інституційного розвитку спортивної галузі (наприклад, праці М. Ткалича, Ю. Толмачевської), висвітлення різних аспектів вирішення спорів спортивним арбітражним судом (наприклад, праці С. Кравцова, В. Крижанівського, А. Куліш, О. Зозулі, Б. Дучака, А. Даточного), питання правової природи угод зі спортсменами (наприклад, праці Я. Бабенко, С. Багдашкіної, О. Волкова), огляд особливостей надання юридичних послуг у сфері спортивного права (наприклад, праці Г. Гаро, М. Бабішеної) тощо. Натомість правові аспекти питань протидії «допінговому явищу» у спорті наразі у повній мірі не висвітлені, а, відтак, потребують належної уваги.

Метою статті є аналіз особливостей нормативного регулювання питань попередження та протидії фактам використання допінгу задля підвищення спортивних результатів, виявлення недоліків у цьому регулюванні, формулювання пропозицій щодо їх усунення, окреслення напрямів вдосконалення відповідної нормативної бази.

Виклад основного матеріалу. У серпні 2006 р. Україною було ратифіковано [1] Міжнародну конвенцію про боротьбу з допінгом у спорті, в якій допінг у спорті визначається як випадок порушення антидопінгового правила (п. 9 [2]). До таких випадків у цій Конвенції віднесено вісім різних ситуацій.

Насамперед слід визначитись із змістом відповідного поняття. У тлумачних словниках іншомовних слів, «допінг» тлумачиться як «фармакологічні та інші речовини, що при введенні в організм спричиняють тимчасове підвищення його активності» [3, с. 199]. Якщо надати спрощене визначення цього поняття, то можна сказати, що це заборонені міжнародними та національними спортивними організаціями речовини, якій сприяють штучному підвищенню спортивних результатів, наслідком застосування яких й можуть бути перемоги на змаганнях. Про те, що йдеться саме про заборону, свідчить й аналіз змісту інших суміжних понять. Так, наприклад, у визначенні «допінг-контроль», яке закріплене в одному з підзаконних нормативно-правових актів, йдеться про процедуру, яку проводять представники медичного закладу з метою виявлення вживання спортсменами *заборонених* медичних препаратів [4].

Аналіз змісту випадків, які віднесені до порушень антидопінгових правил, дозволяє з'ясувати, що стосовно дій конкретного спортсмена акцен-

тується на забороненості певної речовини або її метаболів, а безпосередньо виявленим порушенням є її наявність в його організмі, або, навіть, спроба її використати, тобто скористуватись певним потенціалом її можливої дії задля досягнення кращого спортивного результату. Інші порушення пов'язані із потенційним бажанням приховати вказані вище факти. Ймовірно розробники відповідного міжнародного документу виходили з того, що якщо спортсмен не користується допінгом, йому немає чого й приховувати, а, відтак, проблем із наданням проби не повинно бути (маються на увазі такі порушення, як відмова з'явлення на взятті проби чи просто факт неявки без поважних причин). Слід зазначити, що як і будь-який інший загальний документ, у цьому також вміщуються чимало понять без чіткого означення їх змісту. Традиційно, як і у національному законодавстві, не надається хоча б приблизного переліку поважних причин. І такий підхід навряд чи можна критикувати, адже надання приблизного переліку завжди залишатиме відкритим питання щодо його розширення, а закріплення вичерпного переліку практично є неможливим або, принаймні, недоцільним (через неможливість врахування всіх життєвих ситуацій, що спричинятиме ситуації його постійного оскарження і, таким чином, залишення відкритим питання про його прогнозованість та стабільність). Питання об'єктивності досягнених спортсменом результатів щодо виключення можливості використання ним стимуляторів, опосередковано пов'язані із такими порушеннями антидопінгових правил у зазначеному вище переліку, як володіння та/або розповсюдження заборонених речовин й методів, а також допомога, заохочення, сприяння, підбурювання, укриття або співучасть в будь-якій іншій формі, у порушеннях антидопінгових правил [2]. Останнє може стосуватись й інших (не лише безпосередньо спортсменів) осіб, так само як і таке порушення, як маніпуляції або спроба маніпуляцій із будь-якою частиною допінг-контролю.

Як вже зазначалось, з позиції особливостей національного правового регулювання питань, пов'язаних із протидією використанню допінгу, а також питань здійснення контролю у сферах спорту та медичного його обслуговування, встановлення відповідальності за заборонені дії, чітко простежується комплексний характер відповідних нормативних актів. Наприклад, зважаючи на неоднозначний склад речовин, які відносять до категорії «допінг», можна характеризувати їх з позиції характеристики як «речей, обіг яких є обмеженим». Якщо ж порівнювати їх з іншими

об'єктами, найбільш близькими вони є до такої групи речей, як ліки. Вказане ілюструє певний зв'язок із цивільним законодавством.

Пояснимо тезу про «неоднозначність» складу речовин, які є допінгом. Поширеною на просторах Інтернет є інформація про те, що у професійному спорті допінгом називають будь-які ліки або медичні маніпуляції, за допомогою яких вдається досягти підвищення можливостей людського організму, до яких, зокрема, відносять й речовини для нарощування м'язової маси, для підвищення витримки тощо (див., наприклад [5]). Перелік речовин, які вважаються допінгом, вміщується у так званому стоп-листі ВАДА (Всесірної антидопінгової асоціації). І при цьому, висвітлюючи наявні у ньому препарати та методи, автори відповідних публікацій акцентують на такому важливому аспекті, як незакритий його перелік, адже у ньому використане формулювання, що «крім перелічених препаратів, заборонені також інші субстанції із подібною хімічною структурою або біологічними ефектами» [6]. Акценти робляться й на такому не менш важливому аспекті, як розміщення у цьому переліку не лише того, що є допінгом, але й інших заборонених речовин. Зокрема щодо змагань з окремих видів спорту заборонено, наприклад, вживання алкоголю.

Аналіз вітчизняної нормативно-правової бази свідчить про наявність нормативних визначень поняття «допінг» як у законодавчих (Закон України «Про антидопінговий контроль у спорті», ст. 1 [7]) так і у підзаконних нормативно-правових актах (Наказ Мінагрополітики України від 16.03.2011 р. № 77 [8]). Із законодавчого визначення зрозумілим стає коло суб'єктів, які відносять ті чи інші речовини до числа допінгових (компетентні органи відповідних спортивних організацій). Натомість визначення у підзаконному акті більш змістовно розкриває поняття «допінг», яке відповідає його сприйняттю й на побутовому рівні. І хоча цей акт стосується не людей, а тварин (коней, які беруть участь в скачках), визначення допінгу як «речовини, що збуджує, тонізує, заспокоює або знеболює, яка застосовується з метою стимуляції або релаксації», на наш погляд, є більш вдалим. Вважаємо, що всі складники цього визначення можуть бути включені за своїм змістом до такої частини визначення поняття «допінг» у Законі України «Про антидопінговий контроль у спорті», як «речовини і методи, що застосовуються для підвищення працездатності спортсменів», адже все перелічене однозначно сприяє підвищенню працездатності. Отже, доцільним вбачається деталізація форму-

лювання поняття «допінг» у Законі України «Про антидопінговий контроль у спорті» з урахуванням наведених вище його характеристик.

Оскільки мова йде про здоров'я людини (у визначенні поняття «допінг», яке закріплено у Законі України «Про антидопінговий контроль у спорті», при характеристиці цього поняття зазначається про потенційну небезпечність відповідних речовин і методів для здоров'я спортсменів), частково зрозумілим є підхід вітчизняного законодавця до питань встановлення адміністративної чи кримінальної відповідальності за скоєння відповідних дій. Так, зокрема, у Кримінальному кодексі України закріплена лише одна стаття (ст. 323), яка встановлює широкий спектр санкцій (в залежності від ступеню суспільної небезпеки, повторюваності, суб'єктів, які вчиняють відповідне кримінальне правопорушення), серед яких штраф, позбавлення права обіймати певні посади протягом певного строку, позбавлення права займатися певною діяльністю на певний строк, обмеження волі, позбавлення волі, за спонукання неповнолітніх до застосування допінгу [9]. У цій статті не йдеться про спортсменів, натомість системний аналіз її змісту свідчить, що мова йде саме про сферу спорту. Про це свідчить згадування про такого суб'єкта як тренер, а також зміст примітки до статті, яка вміщує відсилання до Антидопінгового кодексу Олімпійського руху [10]. Сама ж стаття включається у блок кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших правопорушень проти здоров'я населення (Розділ XIII).

В Кодексі України про адміністративні правопорушення будь-які склади, які б встановлювали адміністративну відповідальність за порушення антидопінгових правил, не закріплені. У Розділі IV Закону України «Про антидопінговий контроль у спорті», присвяченого питанням відповідальності за порушення антидопінгових правил та законодавства про антидопінговий контроль, здебільшого йдеться про суб'єктів, які розглядають факти порушення антидопінгових правил (Національний антидопінговий центр, інші антидопінгові організації). Що ж стосується санкцій – закріплюється бланкетна норма з посиланням на санкції, які закріплені у Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті [2].

Наприкінці 2020 р. Національним антидопінговим центром України були затверджені нові Антидопінгові правила [11], де й можемо знайти перелік санкцій, що застосовуються до фізичних осіб (ст. 10), наслідки для команд (ст. 11), санк-

ції, застосовні до інших спортивних організацій (ст. 12). Так, наприклад, санкціями, що застосовуються до фізичних осіб, є анулювання результатів спортивного заходу, змагань (пп. 10.1, 10.10), відсторонення, у т.ч. довічне (пп. 10.2, 10.9.1.2). Наслідками для команди можуть бути зняття очок, дискваліфікація зі змагання або заходу та інші (п. 11.2).

Висновки. Підсумовуючи аналіз нормативно-правових актів з питань протидії та боротьби із «допінговим явищем», можемо констатувати наступне. По-перше, у документах міжнародного характеру часто використовуються доволі абстрактні, узагальнюючі формулювання, які, з одного боку, роблять ці документи «гнучкими», адже відпадає потреба постійно їх змінювати, додаючи нові препарати та методи, поважні причини несвоєчасного подання чи неподання проб спортсменами і т.ін., але з іншого боку, це залишає простір для маніпуляцій, принаймні дає можливість постійно дискутувати щодо закріплених у них положень. По-друге, у національному законодавстві питання, що так чи інакше стосуються «допінгових аспектів», зачіпають різні сфери правового регулювання (цивільно-правове, медичне, адміністративне (в частині контролю), кримінальне тощо), стосуються вони не лише спортсменів, натомість сфера їх застосування обов'язково стосується спортивних змагань (наприклад, скачки). По-третє, доцільним вбачається вдосконалення вітчизняного законодавства з питань адміністративної та кримінальної відповідальності за скоєння дій, пов'язаних із порушенням антидопінгового законодавства. У зв'язку із цим слід згадати і про незначний наразі обсяг останнього, який, здебільшого, складається із міжнародних документів. Обґрунтуванням необхідності зміни підходу до питань відповідальності може слугувати факт дискредитації

репутації не лише самого спортсмена чи іншої особи, яка сприяла відповідним порушенням, але й репутації держави, яку представляє спортсмен. Іншим аргументом є задеклароване у ст. 3 Конституції України положення про те, що людина та її здоров'я є найвищою соціальною цінністю для держави. Загалом національне законодавство з питань контролю та відповідальності за порушення антидопінгових правил є доволі незручним щодо свого практичного використання, адже вміщує чимало «відсилань» до інших актів, часто використовує узагальнені формулювання. Вітчизняне законодавство про адміністративні правопорушення не встановлює адміністративну відповідальність за жодну з дій, пов'язану із порушенням антидопінгового законодавства. Звичайно, можна казати про те, що це стосується здоров'я того, хто використовує допінг, але одним із способів зупинити те, із чим держава намагається вести боротьбу (виходячи з назви відповідного міжнародного документу, який Україна ратифікувала, – Міжнародна конвенція *про боротьбу* з допінгом у спорті, а також із характеристики Національного антидопінгового центру, статус якого визначено як спеціалізованої державної установи, метою утворення якої є профілактика, запобігання застосуванню і розповсюдженню допінгу в спорті [12]), може бути й встановлення адміністративної відповідальності за відповідні дії. Що ж стосується кримінальної відповідальності, законодавче вирішення цього питання теж навряд чи можна визнати досконалим. Відповідний склад кримінального правопорушення змінювався лише один раз – у 2008 р. Законом № 616-VI [13], натомість чимало аспектів можливих порушень цей склад не враховує. Вказане може бути предметом подальших наукових обговорень з метою вдосконалення національного законодавства із питань запобігання застосуванню і розповсюдженню допінгу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті : Закон України від 03.08.2006 р. № 68-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-16#Text> (дата звернення: 12.10.2021).
2. Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті від 18.11.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text (дата звернення: 12.10.2021).
3. Нечволод Л. І. Сучасний словник іншомовних слів: походження слів, розгорнуті пояснення, слова синоніми. Харків : Торсінг Плюс, 2011. 768 с.
4. Про затвердження Правил спортивних змагань з шорт-треку : Наказ Міністерства спорту від 01.04.2019 р. № 1616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0425-19/ed20190401#n25> (дата звернення: 12.10.2021).
5. Что такое допинг и как он работает. Meduza. 2016. URL: <https://meduza.io/cards/chto-takoe-doping-i-kak-on-rabotaet> (дата звернення: 12.10.2021).
6. Ашихлин, Я. Насколько эффективна борьба с допингом. Медицинский анализ. 2016. URL: <https://carnegie.ru/commentary/63870> (дата звернення: 12.10.2021).

7. Про антидопінговий контроль у спорті : Закон України від 07.02.2017 р. (із змінами) № 1835-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19#Text> (дата звернення: 12.10.2021).
8. Про затвердження Правил випробувань племінних коней рисистих, верхових і ваговозних порід на іпподромах України : Наказ Мінагрополітики України від 16.03.2011 р. № 77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-11#Text> (дата звернення: 12.10.2021).
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. (із змінами та доповненнями) № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12.10.2021).
10. Всесвітній антидопінговий кодекс. URL: http://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/WADA-Code_UA.pdf (дата звернення: 12.10.2021).
11. Антидопінгові правила : Наказ Національного антидопінгового центру України від 15.12.2020 р. № 30. URL: https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/2021_NADC-Ukraine-ADR_UA_2020-12-15_001.pdf (дата звернення: 12.10.2021).
12. Про утворення Національного антидопінгового центру : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2002 р. № 1063. URL: <https://nadc.org.ua/dokumenty/normatyvni-dokumenty-ukrayiny/nakazy-kabinetu-ministriv-ukrayiny/> (дата звернення: 12.10.2021).
13. Про внесення змін до статей 304 та 323 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти сім'ї та дітей : Закон України від 01.10.2008 р. № 616-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-17#Text> (дата звернення: 12.10.2021).

REFERENCES:

1. Ukraine. (2006). On Ratification of the International Convention against Doping in Sport: Law 68-V. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-16#Text>
2. UNESCO. (2005). International Convention for the Suppression of Doping in Sport of 18 November 2005. In: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_007#Text
3. Nechvolod, L. (2011). Modern dictionary of foreign words: the origin of words, detailed explanations, synonymous words. Kharkiv: Torsing Plus. ISBN 978-966-404-941-9
4. Ministry of Youth and Sports of Ukraine. (2019). On approval of the Rules of sports competitions in short track: Order 1616. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0425-19/ed20190401#n25>
5. Meduza. (2016). What is doping and how does it work. In: <https://meduza.io/cards/chto-takoe-doping-i-kak-on-rabotaet>.
6. Achikhlin, Ya. (2016). How effective is the fight against doping. Medical analysis. In: <https://carnegie.ru/commentary/63870>.
7. Ukraine. (2017). On anti-doping control in sports: Law 1835-VIII. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19#Text>.
8. Ukraine (2011). On the statement of Rules of tests of breeding horses of trotting, riding and heavy breeds on hippodromes of Ukraine: Order 77. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-11#Text>.
9. Ukraine. (2001). Criminal Code of Ukraine: Law 2341-III. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
10. World Anti-Doping Agency. (2015). World Anti-Doping Code. In: http://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/WADA-Code_UA.pdf.
11. National Anti-Doping Center of Ukraine. (2020). Anti-doping rules: Order 30. In: https://nadc.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/2021_NADC-Ukraine-ADR_UA_2020-12-15_001.pdf.
12. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2002). On the establishment of the National Anti-Doping Center: Resolution 1063. In: <https://nadc.org.ua/dokumenty/normatyvni-dokumenty-ukrayiny/nakazy-kabinetu-ministriv-ukrayiny/>.
13. Ukraine. (2008). On Amendments to Articles 304 and 323 of the Criminal Code of Ukraine on Strengthening Liability for Crimes against Families and Children: 616-VI. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-17#Text>.

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.1.2>

Галантич Микола Костянтинівич,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач відділу проблем приватного права
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0346-5308>

Коструба Анатолій Володимирович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9542-0929>

ПОЛІВАРІАТИВНІСТЬ РОЗГЛЯДУ СПОРІВ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ

Спортивний порядок утворюється в тому числі величезною мережею різних інститутів, організацій і регуляторів, співпрацею та участю публічних і приватних суб'єктів різних рівнів, а також має свою власну судову систему, в основі якої знаходиться Міжнародний спортивний арбітражний суд в м. Лозанні. Саме автономність спортивного правопорядку передбачає наявність системи юрисдикційних органів, діяльність яких спрямована на розгляд суперечок у відповідній сфері відносин. При цьому, не дивлячись на цілісність системи спортивного правопорядку щодо правопорядку публічного, внутрішнє організаційне єдність, зокрема, процесу вирішення спорів у відносинах спорту досить розбалансовано. У більшості випадків основний аспект діяльності федерації зводиться до розвитку професійного спорту як такого. При цьому питання більш детальної правової регламентації відносин у сфері професійного спорту, їх захисту залишаються не розкритими, або розкриті фрагментарно. Викладене свідчить про необхідність більш чіткої нормативно-правової регламентації діяльності в сфері професійного спорту, зокрема в аспекті порушених питань. У цьому ключі спірним є дотримання двох умов: По-перше, можливість здійснення громадською організацією повноважень щодо нормативного регулювання професійної сфери. По-друге, забезпечення об'єктивності і неупередженості при розгляді спорів, результат яких також впливає на інтереси федерації як суб'єкта відносин у сфері професійного спорту.

Ключові слова: lex sportiva, спортивне право, спортивний спір, професійний спорт, саморегулятивні організації, спортивні федерації, спортивний арбітраж, спортивні правовідносини.

Galyantych M.K., Kostrub A.V. POLYVARIATE DISPUTE RESOLUTION IN THE FIELD OF PROFESSIONAL SPORTS: DEBATABLE ISSUES

The sports order is formed, including a huge network of various institutions, organizations and regulators, cooperation and participation of public and private entities at various levels, and has its own judicial system, which is based on the International Court of Arbitration for Sport in Lausanne. It is the autonomy of the sports law and order that presupposes the existence of a system of jurisdictional bodies whose activities are aimed at considering disputes in the relevant sphere of relations. At the same time, despite the integrity of the system of sports law and order in relation to public law and order, the internal organizational unity, in particular, the process of resolving disputes in sports relations is quite unbalanced. In the vast majority of cases, the main aspect of the federation is the development of professional sports as such. At the same time, the issues of more detailed legal regulation of relations in the field of professional sports, their protection remain undisclosed, or disclosed in fragments. The above indicates the need for clearer legal regulation of activities in the field of professional sports, in particular in terms of issues raised. In this regard, the observance of two conditions is disputable: Firstly, the possibility of exercising the public organization's powers to regulate the professional sphere. Secondly, ensuring objectivity and impartiality in the consideration of disputes, the outcome of which also affects the interests of the federation as a subject of relations in the field of professional sports.

Key words: lex sportiva, sports law, sports dispute, professional sports, self-regulatory organizations, sports federations, sports arbitration, sports legal relations.

Постановка проблеми. Правова регламентація процесу вирішення спортивних спорів – відносно нове явище, розвиток якого в національному правопорядку не тільки не здійснюється,

але майже відсутнє. Як наслідок цього – стагнація регламентації відносин у сфері професійного спорту. Брак наукових досліджень заважає розумінню особливостей феномену спортивного

права. В результаті ми стаємо свідками прийняття законодавцем вельми суперечливих норм у цій царині, що, окрім іншого, стримує розвиток механізму вирішення спорів в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну основу численних досліджень з окресленого кола питань складають праці таких відомих вчених у сфері спорту, як С.В. Алексєєв, А.М. Бриллїантова, В.В. Бутнев, І.О. Васильєв, В.П. Васькевич, а також Дж. Барнса, Й.С. Блекшоу, Ч. Вудхауса, Е. Грейсона, Р.А. Маклорена, П. Морріса, Дж. Нафзігера, В. Некрошюса, К. Ньюмарка, Б. Фушер та інших. Проблематику способів та форм вирішення спортивних спорів, спортивний арбітраж та медіацію у своїх наукових надбаннях розглядали відомі українські вчені: Є.О. Харітонов, М.О. Ткалич, Г.О. Гаро, О.М. Зелізко, О.О. Кушнір, Н.А. Мазаракі, А.Я. Палюк та інші.

Метою статті є проведення аналізу процесуальної складової спортивного законодавства, дослідження особливостей конфліктів, що виникають в спортивному середовищі, виявлення специфіки спортивних суперечок, вироблення єдиних критеріїв їх класифікації та особливостей розгляду, вдосконалення механізму індивідуально-правової регламентації порядку вирішення спорів у сфері професійного спорту.

Виклад основного матеріалу. Професійний спорт, з позиції соціології є один з видів субкультури. Це система відносин, в основі якої преважує фактор соціальної саморегуляції. З огляду на зазначене, соціальні відносини в сфері спорту характеризуються також автономністю їх правового регулювання. Така соціальна екосистема формує автономний правовий порядок, що знаходиться в ступені відносної залежності від державного регулювання, залишаючись, при цьому, невід'ємним сегментом правової системи суспільства в цілому.

Сьогодні в світовій правовій традиції сформовано дульний підхід до побудови системи правового регулювання відносин в сфері спорту. Критерієм такої диверсифікації виступає ступень державного впливу.

Перша модель – інтервенціоністська, або модель втручання, передбачає участь держави в організації спортивного руху власної країни (Франція, Італія, Іспанія, Португалія, Люксембург). В наведених країнах головна роль у вирішенні спортивних спорів відводиться судовим органам держави. Наприклад, в Італії, спортсмен, чий права порушені, має право звернутися до судових органів адміністративної юрисдикції – обласні

адміністративні трибунали і Державна Рада Італії в залежності від суті спору. Система спортивної юстиції структурована по аналогії з судовою системою і призначена для вирішення спорів між суб'єктами спортивного права.

Друга модель – неінтервенціоністська (модель невтручання) – виключає законодавчу регламентацію правових відносин в сфері спорту (Австрія, Бельгія, Німеччина, Великобританія, Швейцарія) і ґрунтується на визнанні автономії спорту як сфери соціальної саморегуляції. Вирішення спортивних спорів здійснюється учасниками спортивного руху самостійно [1, с. 12].

Національна модель не має чітко виражених форм. Публічно складова нормативного регулювання відносин в сфері спорту незначна та має переважно декларативний характер, скерований на адміністративно-правове регулювання. В свою чергу приватна складова правового регулювання відповідних відносин індивідуалізується відносно виду спорту. Тому поряд з судами, спортивні спори розглядаються в юрисдикційних органах, створених в структурі незначної кількості саморегулятивних професійних спортивних організацій.

На нашу думку, причина невизначеності полягає в тому, чинне законодавство України, зокрема Закон України «Про фізичну культуру і спорт» не оперує таким поняттям, як «спортивний спір», класифікація спортивних спорів відсутня. Наведене ускладнює процес розвитку механізму правової регламентації їх вирішення, зокрема стримується індивідуально-правове регулювання цієї сфери. Проте, доктрина спортивного права має відповідні теоретичні напрацювання які можуть бути запозичені в сфері нормотворення. В юридичній літературі спір розглядається через категорію розбіжностей [2, с. 42]. Таких підхід дозволяє провести навіть класифікацію спортивних спорів (спори, що стосуються майнових прав та інтересів суб'єктів спортивної діяльності, спори, пов'язані з оскарженням дій і рішень фізкультурно-спортивних організацій та інших організацій спорту, спори, що впливають з трудових відносин спортсменів і тренерів, спори про неправомірне суддівство, спори, пов'язані із застосуванням допінгу, спори по громадянству спортсмена, спори з питань дискримінації в спорті, спори про захист інтелектуальних прав в спорті тощо).

Варто погодитись з думкою вчених, що «спортивний порядок» утворюється, в тому числі величезною мережею різних інститутів, організацій і регуляторів, співпрацею та участю публічних і приватних суб'єктів різних рівнів, а також має свою власну судову систему, в основі якої зна-

ходиться Міжнародний спортивний арбітражний суд в Лозанні [3].

Саме автономність спортивного правопорядку передбачає наявність системи юрисдикційних органів, діяльність яких спрямована на розгляд суперечок у відповідній сфері відносин. При цьому, не дивлячись на цілісність системи спортивного правопорядку щодо правопорядку публічного, внутрішня організаційна єдність, зокрема, процесу вирішення спорів у відносинах спорту є розбалансованою.

Формування “lex sportiva” саморегулятивно об’єднує в собі численні міжнародні і національні спортивні організації, спортивні арбітражі, інших учасників професійного спорту індивідуально-правовим встановленням «м’якого права», що застосовується учасниками таких відносин, в тому числі при вирішенні спорів. Отже, слід визнати, що “lex sportiva” є індивідуально-правовим стандартом саморегуляції відносин в сфері спорту, яким керуються учасники відносин в процесі їх альтернативної регламентації.

Так, в Україні Олімпійський рух представлено діяльністю 45 спортивних федерацій тільки зі статусом національної, при цьому коло суб’єктів професійного спорту позбавлений чітких визначень та структурної єдності (розділ 2 Закону України «Про фізичну культуру і спорт») [4].

У переважній більшості випадків основний аспект діяльності національних федерацій зводиться до розвитку професійного спорту як такого. При цьому питання більш детальної правової регламентації відносин у сфері професійного спорту, зокрема їх захисту залишаються не розкритими, або розкриті фрагментарно. Докладний аналіз сфері індивідуально-правового регулювання відносин професійного спорту свідчить, що переважно деталізованим є процедури тільки антидопінгових розслідувань і дисциплінарної області регулювання. При цьому процедура вирішення спорів поза вказаними межами досить суперечлива. Що стосується інших учасників відносин професійного спорту, питання вирішення спорів за їх участю залишається відкритим. Відсутні механізми вирішення спорів про неправомірне суддівство, спорів по громадянству спортсмена, спорів з питань дискримінації в спорті та спорів про захист інтелектуальних прав в спорті.

Відповідно до положень статуту громадської організації «Федерація фехтування України» органом розгляду дисциплінарних питань є її Апеляційний комітет [5]. Своєю чергою порядок розгляду інших суперечок у сфері професійного спорту не систематизований і знаходиться поза

локального правового регулювання. В силу специфіки же даних відносин, використання традиційних юрисдикційних способів вирішення спорів є недостатнім або малоефективним.

Слід зауважити, що терміновість вирішення спортивних спорів залишається одним з тих пріоритетів індивідуального регулювання, який нажалі не може забезпечити національна юрисдикція.

Відповідно до статті 1 Положення про Спортивний арбітражний суд, затверджений постановою Виконкому НОК України №11 від 24 січня 2018 року в структурі НОК України створений Спортивний арбітражний суд як самостійний, постійно діючий третейський суд, який вирішує шляхом третейського розгляду спори, які виникають у сфері спорту [6]. До таких спорів належать спори спортивного або фінансового характеру, або іншого характеру, що є дотичними до спортивної діяльності або розвитку спорту та можуть включати, в більш широкому сенсі, будь-яку діяльність або справу, що стосується спорту або пов’язана з ним .

Не дивлячись на нормативну визначеність основ діяльності такого спортивного арбітражу, в практичній площині його існування залишає ряд питань відкритими. Зокрема, вимагає правової регламентації процедура визнання федерацією або іншими суб’єктами відносин в сфері професійного спорту юрисдикції відповідного третейського суду. Через особливості індивідуально-правового регулювання відносин у сфері професійного спорту визначення імперативності юрисдикції такого суду неможливо.

Іншим проблемним питанням, що вимагає свого обговорення, виступає правовий статус створених в структурі багатьох федерацій спеціальних органів з розгляду власне суперечок в сфері відносин професійного спорту, наявність у таких органів нормативної компетенції.

Згідно зі Статутом Всеукраїнської громадської організації «Федерація боксу України» одним з робочих органів федерації виступає Контрольно-дисциплінарна комісія, до компетенції якої віднесено розгляд усіх видом суперечок, які виникають у сфері професійного спорту [7].

Аналогічне явище ми можемо спостерігати в сфері діяльності Федерації футболу України, органом розгляду спорів якої виступає відповідна Палата [8].

Слід зазначити, що, встановлюючи межі діяльності учасників в сфері професійного спорту, в тому числі заходи впливу на них, відповідна федерація приймає на себе функції професійного

самоврядування, що є рисою саморегулятивних організацій.

Відомо, що саморегулюванням є самостійна і ініціативна діяльність, яка здійснюється суб'єктами підприємницької або професійної діяльності і змістом якої є розробка і встановлення стандартів і правил зазначеної діяльності, а також контроль за їх дотриманням.

В наведеному аспекті спірним є дотримання двох умов:

— по-перше, можливість здійснення громадською організацією повноважень щодо нормативного регулювання професійної сфери, що належить до завдань саморегулятивних організацій. У національному законодавстві України відповідні нормативно-правові умови відсутні. Закон України «Про громадські об'єднання» закріплює, що громадське об'єднання створюється для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [9]. Тоді як саморегульовані організації є об'єднанням професійних учасників, яке утворене з метою забезпечення ефективної діяльності своїх членів через розроблення та встановлення професійних норм, стандартів діяльності та правил поведінки учасників об'єднання, контролю за їх дотриманням, створення конкурентного середовища, захист та представлення їх інтересів [10, с. 169].

— по-друге, забезпечення об'єктивності і неупередженості при розгляді спорів, результат яких також впливає на інтереси федерації як суб'єкта відносин у сфері професійного спорту.

Викладене свідчить про необхідність більш чіткої нормативно-правової регламентації діяльності в сфері професійного спорту, зокрема в аспекті порушених питань.

На рівні національного законодавства України необхідне нормативне визначення саморегулятивних організацій, наділення відповідним статусом національних федерацій та консолідація структури учасників відносин в сфері професій-

ного спорту навколо них.

Важливим залишається питання розробки і прийняття Спортивного кодексу України. Відповідні правові традиції вже сформовані в континентальній правовій системі. Варто навести досвід Франції.

Спортивний кодекс Франції є кодифікованим правовим актом, яким детально регламентовані питання правового статусу суб'єктів спортивних правовідносин, спортивної підготовки та освіти в галузі фізичної культури і спорту, захисту здоров'я спортсменів і протидії вживанню допінгу, організації занять спортом, обов'язків, пов'язаних із спортивною діяльністю, порядку проведення спортивних заходів і їхнього висвітлення в засобах масової інформації, фінансування і державної підтримки спорту вищих досягнень, правопорушень в галузі спорту і відповідальності за їх здійснення.

Своєю чергою законодавча частина французького кодексу містить значну кількість норм, що передбачають дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність як фізичних, так і юридичних осіб за порушення його положень. Застосовуються такі види санкцій, як тюремне ув'язнення [10, ст. L 222-6], штраф [10, ст. L 222-7], заборона на заняття певною діяльністю, у тому числі – на участь в спортивних змаганнях [10, ст. L 222-11], заборону на відвідування спортивних заходів [10, ст. L 312-14].

Висновки. Імплементация позитивного досвіду Франції в національну правову матерію є очевидною. Відповідна нормативна регламентація відносин у сфері спорту дозволить вирішити питання локального регулювання відносин в сфері професійного спорту, в тому числі в дисциплінарній області, а також уніфікувати загальні правила розгляду спорів в органах альтернативної (третейської) юрисдикції, оскарження прийнятих ними рішень. Подальшим напрямком дослідження в цьому контексті стає класифікація спорів у сфері професійного спорту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Погосян Е.В. Формы разрешения спортивных споров: сравнительно-правовой аспект: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. Екатеринбург: гос. ун-т. Екатеринбург, 2013. 22 с. URL: http://sportscrime.ru/file/literature/pdf_1_2.pdf
2. Алексеев С. В. Спортивное право России: Учебник для вузов / Под ред. П.В. Крашенинникова. 3-е изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2012. 1055 с. URL: <https://niigos.ru/02/19-abstracts/6-alekseev-sport-law.html>
3. Simmank F. Sports global law – Racing against the clock, competing for a comprehensive understanding. E-Publica – Revista Electronica de Direito Publico. 2015. № 2. 185–208 p. URL: <https://www.e-publica.pt/volumes/v2n2/pdf/Vol.2-Nºc2%ba2-Art.15.pdf>
4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року №3808-XII (в редакції від 02 червня 2020 року). Голос України від 29 січня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.

5. Статут Громадської організації «Федерація фехтування України», затверджений Позачерговий Конференцією Всеукраїнської громадської організації «Федерація фехтування України» від 24 грудня 2013 року (у редакції від 05 червня 2019 року).
6. Положення про Спортивний арбітражний суд, затверджений Постановою Виконавчого Комітету Національного олімпійського комітету України №11 від 24 січня 2018 року. URL: <http://noc-ukr.org/about/structures/sportivniy-arbitrazhniy-sud/polozhennya/>.
7. Статут Всеукраїнської громадської організації «Федерація боксу України», затверджений Конфедерацією Федерації боксу України від 05 листопада 1997 року (у редакції від 23 лютого 2019 року). URL: https://www.fbu.org.ua/assets/storage/86/statut_2019.pdf.
8. Регламент Палати по розгляду суперечок Федерації футболу України, затверджений Виконавчим комітетом України (протокол №8 від 10 липня 2018 роки). URL: [https://uaf.ua/files/biblioteka/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-2018%20\(style2\).pdf](https://uaf.ua/files/biblioteka/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-2018%20(style2).pdf) Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року №4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/stru#Stru>.
9. Єльнікова Ю.В. Саморегулятивні організації: поняття, функції та принципи діяльності. *Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць*. 2012. Випуск 36. с. 163–171.
10. Code du sport. France. 2006. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006547577/

REFERENCES:

1. Pogosyan, E.V. (2013). Forms of sports dispute resolution: comparative legal aspect (doctoral thesis). Yekaterinburg, Yekaterinburg State University. In: http://sportscime.ru/file/literature/pdf_1_2.pdf.
2. Alekseev, S.V. (2013). *Sports law of Russia*. Moscow: UNITY-DANA: Law. In: <https://niigos.ru/02/19-abstracts/6-alekseev-sport-law.html>
3. Simmank, F. (2015). Sports global law – Racing against the clock, competing for a comprehensive understanding. *E-Publica – Revista Electronica de Direito Publico*, 2, 185-208. URL: <https://www.e-publica.pt/volumes/v2n2/pdf/Vol.2-N%2c2%ba2-Art.15.pdf>
4. Ukraine. (1993). On Physical Culture and Sports: Law 3808-XII. Voice of Ukraine of January 29, 1991. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
5. Public Organization “Fencing Federation of Ukraine”. (2013). Charter approved by the Extraordinary Conference of the All-Ukrainian public organization “Fencing Federation of Ukraine” dated December 24, 2013 (as amended on June 5, 2019).
6. Executive Committee of the National Olympic Committee of Ukraine. (2018). Regulations on the Sports Arbitration Court: Resolution 11. In: <http://noc-ukr.org/about/structures/sportivniy-arbitrazhniy-sud/polozhennya/>.
7. All-Ukrainian public organization “Boxing Federation of Ukraine”. (2019). Charter approved by the Confederation of the Boxing Federation of Ukraine on November 5, 1997 (as amended on February 23, 2019). In: https://www.fbu.org.ua/assets/storage/86/statut_2019.pdf
8. Executive Committee of Ukraine. (2018). Rules of Procedure of the Dispute Resolution Chamber of the Football Federation of Ukraine: Protocol 8. URL: [https://uaf.ua/files/biblioteka/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-2018%20\(style2\).pdf](https://uaf.ua/files/biblioteka/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-2018%20(style2).pdf).
9. Ukraine. (2012). On Public Associations: Law 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/stru#Stru>.
10. Yelnikova, Y. (2012). Self-regulatory organizations: concepts, functions and principles of activity. *Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine*, 36, 163–171.
11. France. (2006). Code du sport. In: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006547577/.

UDC 347.9

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.1.3>**Davydova Iryna Vitaliivna,**Doctor of Jurisprudence, Professor of Civil Law Department
of National University "Odessa Law Academy"ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5622-671X>**Bernaz-Lukavetska Olena Mykhailivna,**Candidate in Jurisprudence (Ph.D.) of Civil Law Department
of National University "Odessa Law Academy"ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2133-1672>

WAYS TO RESOLVE SPORTS DISPUTES: SPECIFIC FEATURES

The article is devoted to the analysis of possible ways to resolve sports disputes, determining their features. It is noted that the peculiarities of consideration of sports disputes in court are due, in the first place, special nature of sports-legal relations, namely, that this group of relations governed by the norms of various branches of law, in particular civil, labor, economic, land, administrative and others. Such groups of litigation such as civil, economic, administrative, and criminals are analyzed. As a result of the analysis made, it is concluded that in order of civil proceedings, the largest group of sports disputes is considered. Sports civil disputes may concern disputes about invalidation or termination of training agreements or contracts between athletes and professional clubs, collection of unpaid wages, refuting inaccurate information, prohibition of illegal use of a trademark, retransmission of sports events, etc. The next fairly widespread sports dispute group is economic disputes, in particular: disputes about invalidation or termination of sports complexes, organization and implementation of matches, providing technical or title sponsorship, extracting counterfeit products containing emblems of a professional club or other registered trademarks, etc. Also, this group includes bankruptcy of sports subjects. The group of sports administrative disputes, which are specific and often occurring in practice, are analyzed. This dispute group may include disputes regarding the appeal of decisions, actions, or inactivity of state authorities or local self-government bodies or their officials relating to the sphere of sports, collecting tax debt, transfer of property to tax collateral and others. Sports criminal disputes are the least widespread, which include disputes concerning tax evasion, fees or other mandatory payments, occupying fictitious entrepreneurship, bribery of an enterprise, institution, organization, proposal or provision of unlawful benefit officials, etc. It is concluded that the courts in solving sports disputes should be guided solely by the norms of current legislation, rather than regulations of professional sports organizations, which in practice causes a greater interest of subjects of sports relations to extrajudicial ways to resolve sports disputes. The use of extrajudicial dispute solutions is due to the speed and confidentiality of their consideration, lower cost compared to litigation, as well as the real execution by the parties to a substantive sports dispute. These ways to resolve sports disputes include negotiations of the parties, mediation, an independent expert opinion, arbitration, the dispute to the Ombudsman.

Key words: sports disputes, subjects of sports-legal relations, judicial resolution of the dispute, extrajudicial resolution of the dispute, legal regulation of relations in the field of sports.

Давидова І.В., Берназ-Лукавецька О.М. СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СПОРТИВНИХ СПОРІВ: ОСОБЛИВОСТІ

Стаття присвячена аналізу можливих шляхів вирішення спортивних спорів, визначенню їх особливостей. Зазначається, що особливості розгляду спортивних спорів у суді зумовлені, в першу чергу, особливим характером спортивно-правових відносин, а саме тим, що ця група відносин регулюється нормами різних галузей права, зокрема цивільного, трудові, господарські, земельні, адміністративні та інші. Проаналізовано такі групи судових процесів, як цивільні, господарські, адміністративні та кримінальні. У результаті проведеного аналізу зроблено висновок, що в порядку цивільного судочинства розглядається найбільша група спортивних спорів. Спортивно-цивільні спори можуть стосуватися спорів про визнання недійсними або розірвання договорів або контрактів на тренування між спортсменами та професійними клубами, стягнення невиключеної заробітної плати, спростування недостовірної інформації, заборони незаконного використання торгової марки, ретрансляції спортивних подій тощо. Наступною досить поширеною групою спортивних спорів є господарські спори, зокрема: спори про визнання недійсними або припинення діяльності спортивних комплексів, організацію та проведення матчів, надання технічного чи титульного спонсорства, видобуток контрафактної продукції, що містить емблеми професійного клубу чи інші зареєстровані торгові марки тощо. Також до цієї групи входять банкрутство спортивних суб'єктів. Проаналізовано групу спортивних адміністративних спорів, які є специфічними і часто зустрічаються на практиці. До цієї групи спорів можуть входити спори щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади чи місцевого самоврядування чи їх посадових осіб у сфері спорту, стягнення податкового боргу, передачі майна в податкову заставу та інші. Найменше поширені спортивні

кримінальні спори, до яких належать спори про ухилення від сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів, заняття фіктивним підприємництвом, підкуп підприємства, установи, організації, пропозицію чи надання неправомірної вигоди посадовим особам тощо. Зроблено висновок, що суди при вирішенні спортивних спорів мають керуватися виключно нормами чинного законодавства, а не нормативними актами професійних спортивних організацій, що на практиці викликає більший інтерес суб'єктів спортивних відносин до позасудових способів вирішення спортивних спорів. Використання позасудових рішень спорів обумовлено швидкістю та конфіденційністю їх розгляду, меншою вартістю порівняно з судовим процесом, а також реальним виконанням сторонами предметного спортивного спору. До таких способів вирішення спорів належать переговори сторін, медіація, висновок незалежного експерта, арбітраж, спір до Омбудсмана.

Ключові слова: спортивні спори, суб'єкти спортивно-правових відносин, судове вирішення спору, позасудове вирішення спору, правове регулювання відносин у сфері спорту.

Introduction. Relevance of the research topic. Active development and substantial commercialization of the sports sector during the last two centuries have become a significant increase in the total amount of sports disputes. As a result, there is a need to create an effective mechanism for their solution. Currently, subjects of sporting rights to protect their rights and legitimate interests can use litigation and extrajudicial forms of resolution of sports disputes. Taking into account the practical outlined issues, it is possible to conclude that the topical topics can be concluded, because it may be more important than to comply with private rights and interests of persons, including on resolving sports disputes.

The degree of study of the topic. The outlined problem was paid to such scientists as Gnizdovska [1], Zalizko [2], Zozulya [3], Kireeva [1], Kulish [4], Tkalych [5]. At the same time, the rapid development of digitalization, improvement of procedural legislation, and the development of the sports sector as such makes, it possible to talk about the need for additional scientific research in issues of determining the ways of sports disputes.

The purpose of the article is to characterize the ways to resolve sports disputes, to which the judicial and extrajudicial path, the definition of their features and providing recommendations for their application in the context of analyzed practice.

The main results of the study. Features of consideration of sports disputes in court are conditioned, in the first place, the special nature of sports-legal relations. The special nature of sports relations lies in the fact that this group of relations is governed by the norms of various branches of law, in particular civil, labor, economic, land, administrative, etc., which in turn makes sports right in the integrated branch of law [5].

Despite the complex nature of the sports relations of certain normative legal acts that would fix the corresponding "sports norms", almost do not exist in Ukraine, and this, in turn, significantly affects the procedure for solving sports disputes in court, since

courts solve any courts. Which dispute should be guided solely by the norms of current legislation, rather than regulations of professional sports organizations. Therefore, subjects of sports law usually draw precisely to the extrajudicial ways to resolve sports disputes. But all the same disputes in the sports sphere are considered by domestic courts in a small volume in the order of civil, criminal, economic, and administrative legal proceedings.

One of the most common groups of sports disputes that are solved by the courts of Ukraine are disputes that are considered in the order of civil proceedings. Sports civil disputes usually arise between athletes and trainers, athletes and federations of a separate sport, athletes and the National Olympic Committee of Ukraine (NOC), athletes and professional clubs, etc. They may concern disputes about invalidation or termination of agreements on the organization of training or contracts between athletes and professional clubs, failure of unpaid wages, refuting inaccurate information, prohibition of unlawful use of a trademark, relay (swinging) of sports events, etc.

During recent years, spores have been paid to the collection of wage arrears and average earnings during the delay, since a large number of employers (clubs) violate labor legislation. As an example, it is possible to provide the decision of the Zavodsky District Court of Dniprodzerzhinsk region, in which the requirements of Ivanova to the Limited Liability Company "Professional Football Club "Steel" about the collection of average earnings during the delay of calculation was satisfied and charged with LLC "PFK "Steel" twenty-seven thousand one hundred and forty-eight hryvnias in favor of the plaintiff. The Board of Judges of the Judicial Chamber in Civil Affairs of the Court of Appeal of Dnipropetrovsk region left without satisfaction the appellate complaint of LLC "Professional football club "Steel" [6].

Sports household disputes can also be attributed to the most common. Such disputes usually relate to contradictions that arise between professional clubs and their counterparties. Such disputes may be spores of invalidation or termination of sports

complexes, organizing and conducting broadcasts of matches, providing technical or title sponsorship, extracting counterfeit products containing emblems of a professional club or other registered trademarks, etc. Also, this group should include bankruptcy of sports subjects. In this context, analyze an example of judicial practice, namely the decision of the Commercial Court of Zaporizhzhya Oblast, which is satisfied with the statement of LLC "Professional Football Club of Metallurg-Zaporizhzhia" to the communal enterprise "Central Stadium" on the obligation to return in the natural property transferred to storage, and It is 447 objects of individually defined moving and immovable property since the defendant did not return the property to the first claim to the plaintiff [7].

Sport administrative disputes are rather specific and not so often happen in practice. This group of disputes includes disputes regarding the appeal of decisions, actions, or inactivity of state authorities or local self-government bodies or their officials related to the sphere of sports (the Ministry of Youth and Sports of Ukraine, Antimonopoly Committee, State Regulatory Service of Ukraine, Regional and District State Administrations, District, urban, rayon in cities, settlement and rural councils), tax debt, transfer of property to tax collateral and others. For example, Dnipropetrovsk district administrative court of Ukraine, an administrative lawsuit of the Main Directorate of DFS in Dnipropetrovsk region to the Limited Liability Company "Dnipro" in Dnipropetrovsk region to provide permission to repay the entire amount of tax debt LLC "Dnipro Football Club" at the expense of property that is in tax collateral in connection with the lack of funds on the debtor's account [8].

Sports criminal disputes also take place among other disputes, but they are the least widespread. This group includes disputes over tax evasion, fees or other mandatory payments, occupying fictitious entrepreneurship, bribery of an employee of an enterprise, institution, organization, proposal or provision of unlawful benefit officials, etc. For example, the Kharkiv district court adopted a conviction of a former footballer professional of a public joint-stock company (PJSC) "Metalist Football Club", which committed a criminal offense provided for in Part 4 of Art. 354 of the Criminal Code of Ukraine (bribe to the employee of the enterprise, institution, or organization). The materials of the case state that in clause 3.1.13, a football player-professional and PJSC FC Metalist exists a ban on gambling, related to the forecasting or guiding sports results of football teams PJSC FC Metalist or other football teams, Not

to enter any agreements aimed at distorting sports results, immediately inform the club in case of receipt of proposals for distortion of sports results or in the event of appeals that may be related to this, as well as clause 3.1.24 of the contract – not to accept Any money rewards and valuable gifts in connection with its professional activities not provided for by the competition rules and unauthorized PJSC "Metalist", but the footballer agreed to the proposal for obtaining unlawful benefits as a reward for the organization of a fixed result of the match of one of the teams of PJSC FC "Metalist" [9].

As already noted above, resolving sports disputes in extrajudicial order is the most widespread practice in the sporting sphere. First of all, the use of extrajudicial ways to resolve disputes is due to the speed and confidentiality of their consideration, lower cost compared to the trial, as well as the real execution by the parties to a substantive sports dispute.

In addition, the parties to the sports dispute, which was solved in extrajudicial order, are not deprived of the right to appeal to a court to address this dispute. The parties of a sports dispute may be deprived of such a law exclusively if it is directly provided for in a contract between them, for example, if there is an arbitration warning about the dispute to a sports arbitration court (CAS).

The extrajudicial ways to resolve sports disputes can be attributed:

- negotiations of the parties – subjects of the dispute independently decide by mutual negotiations;

- mediation – a dispute resolution with the help of a third (neutral side) that helps the parties to establish communication and choose a decision that satisfies both sides of the dispute;

- independent expert opinion – granted to an expert institution regarding the definition of specific actual data, which is the subject of a sports dispute, for example, the cost of work related to the reconstruction of the football stadium, determining the compliance of the football lawn regulations of the Football Federation of Ukraine (FFU) and the Regulation of the Ukrainian Premier League (UPL), etc;

- arbitration – a resolution of a dispute with the help of a permanent or temporary domestic or international sports arbitration, in which the dispute is solved by the elected parties by the authorized person – an arbitrator;

- ombudsman – settlement of sports disputes by filing a complaint officially authorized by the person - ombudsman [10].

It should be noted that the legislation of Ukraine contains a direct indication of the settlement of

sports disputes in extraction. In particular, Part 9 of Art. 45 of the Law of Ukraine “On Physical Culture and Sports” provides that the resolution of disputes arising between subjects in the field of physical culture and sports is carried out following the law by a permanent sports arbitration court [11].

In general, the norm fully reflects the practice of considering sports disputes in foreign countries. Thus, in the United States and England courts in almost all cases transmit sports disputes to solve in extrajudicial order. For example, in the case of Tony Harding against the American Association of Figure Riding, the Court noted that courts to intervene in solving sports disputes by sports associations only in the presence of extraordinary circumstances, namely the violation of the Association of his own rules that can lead to a task of serious and inevitable damage to the plaintiff, which, in turn, exhausted all extraordinary ways to settle the dispute. But even in this case, the court is not entitled to solve the dispute in essence, but only eliminates the violations admitted by the Association [10].

In the countries of Romano-Germanic law, a similar situation. Courts usually refuse to consider a sports dispute, since all sports contracts have an

arbitration reservation. But still, after considering the dispute in the arbitration order, the parties have the right to apply to the court.

In Ukraine, there is no clear structure of extrajudicial institutions of consideration of sports disputes. Most sports federations in Ukraine have no organs for resolving sports disputes created in the structure of the Federation, no specialists in considering sports disputes. The only exclusion is the Football Federation of Ukraine. Its structure includes the consideration of disciplinary disputes (two instances – the Control and Disciplinary Committee and the Appeal Committee) and a separate chamber of dispute resolution between clubs and football players [12].

Conclusions. The analysis of ways to resolve judicial disputes allows concluding that it is mainly considered in an extrajudicial manner, which speaks of a special specificity of this dispute group. Sports disputes can be considered in court, but they will be more likely to exclude from a general rule than a stable practice. Taking into account the rapid development of the mediation institute today, one can confidently assert about the further prospect of development of the extrajudicial way of resolving sports disputes.

BIBLIOGRAPHY:

1. Гніздовська А., Кіреєва Н.С. Розгляд спортивних спорів: національні суди чи арбітраж. *Вища школа адвокатури НААУ*. 2021. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/rozhlyad-sportyvnyh-sporiv-natsionalni-sudy-chy-arbitrazh/>
2. Залізко О. Спортивний диспут: поняття та класифікація. *Jurnalul Juridic National: теорія і практика*. 2018. 6, 78-80. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part_2/18.pdf
3. Зозуля Н. Особливості розгляду та вирішення спортивних спорів. *Українське право*. 2019. URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/osoblyvosti-rozhlyadu-y-vyrishennya-sportyvnykh-sporiv/
4. Куліш А. Спортивний арбітраж проти доступу до правосуддя. *Юридична газета онлайн*. 2019. № 36 (690). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sportivne-pravo/sportivny-arbitrazh-v-dostup-do-pravosuddya.html>
5. Ткалич М. Особливості правового регулювання відносин у сфері спорту. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 4. С. 71–78.
6. Державний реєстр судових рішень. Ухвалою Заводського районного суду Дніпропетровської області Дніпропетровської області від 29 листопада 2017 року у справі No 208/4627/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73537021>
7. Державний реєстр судових рішень. Ухвала Господарського суду Запорізької області від 02.03.2017 р. у справі No 908/203/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65346209>
8. Державний реєстр судових рішень. Постанова Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 30 липня 2018 року у справі No 804/7868 / 17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75797616>
9. Державний реєстр судових рішень. Ухвалою Харківського районного суду Харківської області від 28 квітня 2017 року у справі No 635/1383/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66266438>
10. Погосян Є.В. *Форми вирішення спортивних спорів*. Москва : Волтерс Клавєр, 2011. URL: <https://www.twirpx.com/file/491859/>
11. Україна. Про фізичну культуру і спорт: Закон 3808-XII. 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
12. Офіційний сайт Федерації футболу України. Структура ФФУ. 2021. URL: <https://ffu.ua/article/20048>

REFERENCES:

1. Gnizdovska, A., & Kireeva, N.S. (2021). Consideration of sports disputes: national courts or arbitration. Higher School of Advocacy NAAU. In: <https://www.hsa.org.ua/blog/rozhlyad-sportyvnyh-sporiv-natsionalni-sudy-chy-arbitrazh/>
2. Zalizko, O. (2018). Sport dispute: concept and classification. *Jurnalul Juridic National: teorie si practica*, 6, 78-80. In: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/3/part_2/18.pdf
3. Zozulya, N. (2019). Features of consideration and resolution of sports disputes. Ukrainian Law. In: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/osoblyvosti-rozhlyadu-y-vyrishennya-sportyvnykh-sporiv/

4. Kulish, A. (2019). Sports arbitration v. access to justice. Legal newspaper online. №36 (690). In: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sportivne-pravo/sportivniy-arbitrazh-v-dostup-do-pravosuddya.html>.
5. Tkalych, M. (2011). Features of legal regulation of relations in the field of sports. *Bulletin of Zaporizhzhia National University*, 4, 71–78.
6. The State Register of Court Decisions. (2017). Decision of the Zavodsky District Court Dniprodzerzhinsk region Dnipropetrovsk region dated November 29, 2017 in the case No. 208/4627/17. In: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73537021>.
7. The State Register of Court Decisions. (2017). Decision of the Economic Court of Zaporizhzhia region from March 2, 2017 in the case No. 908/203/17. In: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65346209>.
8. The State Register of Court Decisions. (2018). Decision of the Dnipropetrovsk District Administrative Court of July 30, 2018 in the case No. 804/7868 / 17. In: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75797616>.
9. The State Register of Court Decisions. (2017). The decision of the Kharkiv District Court of Kharkiv region dated April 28, 2017 in the case No. 635/1383/17. In: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66266438>.
10. Pogosyan, E.V. (2011). *Forms of resolution of sports disputes*. Moscow: Volters Cluwer. In: <https://www.twirpx.com/file/491859/>.
11. Ukraine. (1993). On physical culture and sports: Law 3808-XII. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
12. Official site of the Football Federation of Ukraine. (2021). Structure of FFU. In: <https://ffu.ua/article/20048>.

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.1.4>**Омельчук Олександр Сергійович,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0082-3619>

ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Статтю присвячено питанням специфіки цивільно-правового регулювання суспільних відносин в сфері професійного спорту в карантинний період. Визначено, що основними напрямками досліджень проблем в сфері правового регулювання професійних спортивних відносин в період пандемії є специфіка виконання договірних та позадоговірних зобов'язань клубами та лігами в умовах фінансової нестабільності та впливу зовнішніх факторів на проведення змагань; наслідки відмови спортсменів від виконання контактних зобов'язань через ризик зараження; дія контрактних зобов'язань у часі з огляду на зміну структури спортивного сезону; можливість розгляду пандемії форс-мажорною обставиною та відповідні наслідки такого прирівняння; компенсація клубам та лігам за введення обмежень, що призводять до значних фінансових збитків. Аргументовано, що в ігрових видах спорту можливе застосування поряд із трудовими договорами цивільно-правових договорів для регулювання відносин за участю професійних спортсменів. Таким чином, обгрунтовано, що особливості продовження, виконання або розірвання таких договорів є предметом правового регулювання саме цивільного права. Доведено доцільність продовження професійних контрактів гравців до закінчення сезону відповідно до міжнародних норм, адже такий підхід відповідає первісним намірам сторін під час підписання контракту, а також зберігає спортивну чесність та стабільність. Визначено відсутність абсолютного статусу форс-мажорних обставин щодо ситуації з пандемією та карантинними обмеженнями в контексті виконання професійних спортивних контрактів. Визначено, що питання виконання договірних зобов'язань перед власниками абонементів, передплачених квитків на спортивні змагання повинні бути врегульовані спортивними асоціаціями в співробітництві з органами виконавчої влади, в повноваження яких входить регулювання та контроль за організацією спортивних змагань. Доведено, що питання виконання договірних зобов'язань в сфері професійного спорту в період пандемії недостатньо врегульовані чинним законодавством, а вирішення спорів, що виникають в даній сфері, покладаються на міжнародні спортивні органи. Правове регулювання даних відносин знаходиться в юрисдикції міжнародних спортивних федерацій, національних асоціацій та спирається на положення чинних договорів (як індивідуальних, так і колективних).

Ключові слова: професійні контракти спортсменів, карантинні обмеження, пандемія, виконання договору.

Omelchuk O.S. PROBLEMS OF SETTLING RELATIONS IN THE FIELD OF PROFESSIONAL SPORTS DURING THE PANDEMIC

The article is devoted to the specifics of civil law regulation of public relations in the field of professional sports in the quarantine period. It is determined that the main areas of research in the field of legal regulation of professional sports relations during the pandemic are the specifics of contractual and non-contractual obligations by clubs and leagues in conditions of financial instability and the influence of external factors on competitions; the consequences of athletes' refusal to perform contact obligations due to the risk of infection; the effect of contractual obligations over time due to changes in the structure of the sports season; the possibility of considering a pandemic by force majeure and the corresponding consequences of such equating; compensation to clubs and leagues for the imposition of restrictions that lead to significant financial losses. It is proved that in game sports it is possible to use civil law agreements to regulate relations with the participation of professional athletes. Thus, it is substantiated that the peculiarities of the extension, performance or termination of such agreements are the subject of legal regulation of civil law. The expediency of extending the professional contracts of players until the end of the season in accordance with international norms has been proved, as this approach corresponds to the original intentions of the parties at the time of signing the contract, as well as preserves sports honesty and stability. The lack of absolute status of force majeure in relation to the situation with a pandemic and quarantine restrictions in the context of professional sports contracts has been determined. It is determined that the issue of fulfillment of contractual obligations to the owners of season tickets, prepaid tickets for sports competitions should be regulated by sports associations in cooperation with the executive authorities, whose powers include regulation and control over the organization of sports competitions. It has been proven that the issues of fulfillment of contractual obligations in the field of professional sports during the pandemic are not sufficiently regulated by the current legislation, and the settlement of disputes arising in this area is entrusted to international sports bodies. Legal regulation of these relations is under the jurisdiction of international sports federations, national associations and is based on the provisions of existing agreements (both individual and collective).

Key words: professional contracts of athletes, quarantine restrictions, pandemic, contract fulfilment.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 стала серйозним викликом для людства. Нові для всього світу умови життя в межах карантинних обмежень спричинили велику кількість змін в принципах регулювання суспільних відносин – опікування питаннями людського здоров'я та безпеки життєдіяльності вимусило змістити та надати пріоритет публічним інтересам над приватними в окремих сферах життєдіяльності. В той же час перед державою постала нагальна необхідність нівелювання обмежень, завданих суб'єктивним правам, та забезпечення умов недопущення зловживань повноваженнями публічних суб'єктів, що ведуть до порушення законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Якщо окремі сфери людського життя достатньо швидко пристосувалися до умов карантину, використовуючи способи дистанційного впливу на певні процеси, а деяким видам людської діяльності обмеження стали каталізатором розвитку та зростання (наприклад, доставка товарів, електронна комерція або діджиталізація адміністративних послуг), – то для певних не менш значущих сфер життєдіяльності карантинні обмеження стали нездоланими перепонами для подальшого розвитку та практично поставили під сумнів можливість їх подальшого існування в попередньому вигляді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання змін правового регулювання відносин у сфері професійного спорту в умовах карантинних обмежень ставали предметом дослідження зарубіжних науковців, серед яких Айман Ноур, Ендрю Шварц, Лука Мілановіч, Ендрю МакГрегор, Метью Лавел та інші, однак в вітчизняній цивілістичній науці бракує спроб осмислення нових підходів до правового регулювання відносин в сфері професійного спорту в період пандемії.

Тому метою статті є збагачення наукової доктрини висновками щодо дійсного стану правового регулювання та пропозиціями щодо захисту прав та інтересів професійних спортсменів та клубів в період пандемії.

Виклад основного матеріалу. Особливо карантинні обмеження торкнулися сфери фізичної культури і спорту, а саме професійного спорту як діяльності, яка напряду залежить від присутності глядачів та шанувальників на спортивних аренах, від точного календарного планування навантажень та графіку спортивних заходів, а також від можливості повноцінно взаємодіяти зі своїми командами та тренерами. Ступінь впливу карантинних обмежень важко недооцінити, адже

стадіони майже на рік залишилися пустими (що зумовило величезні збитки для спортивних клубів та організаторів змагань), спортсмени були вимушені неефективно тренуватися поза спортивними базами або в умовах цілковитої ізоляції від зовнішнього світу, позитивні проби тестів на коронавірус призводили до відсторонення цілих команд від змагань або навіть невимушених понижень в рейтингу (наприклад, технічна поразка збірної команди України з футболу проти Швейцарії), навіть змагання найвищого рівня відтерміновувалися, скасовувалися або передислоковувалися (наприклад, минулого року, а Чемпіонат Європи з футболу та Олімпійські ігри були перенесені з 2020 року на 2021 рік, а матчі плей-оф Ліги Чемпіонів були перенесені з домашніх стадіонів команд на нейтральні поля).

Серед основних проблем, які називаються дослідниками в сфері правового регулювання професійних спортивних відносин, слід виділити наступні, найбільш цікаві в аспекті цивільно-правового регулювання:

- специфіка виконання договірних та позадоговірних зобов'язань клубами та лігами в умовах фінансової нестабільності та впливу зовнішніх факторів на проведення змагань (переноси та відміни спортивних зустрічей, примусова ізоляція спортсменів, зміна порядку та структури проведення змагань);

- наслідки відмови спортсменів від виконання контактних зобов'язань через ризик зараження;

- дія контрактних зобов'язань у часі з огляду на зміну структури спортивного сезону;

- можливість розгляду пандемії форсмажорною обставиною та відповідні наслідки такого прирівняння;

- компенсація клубам та лігам за введення обмежень, що призводять до значних фінансових збитків.

Як відмічає Л. Мілановіч, через «коронавірусні» обмеження спортивні організації, ліги та клуби стикаються і будуть стикатися з серйозними фінансовими проблемами, намагаючись подолати значні втрати доходу. Вони можуть зазнати фінансової нестабільності, спричиненої впливом COVID-19 на комерцію, зайнятість, спонсорство та наше повсякденне життя. Дослідник прогнозує, що незабаром багато спортивних клубів не зможуть впоратися з занадто обтяжливими контрактами гравців і будуть прагнути їх взаємного або одностороннього припинення [8].

Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед

спортсменів-професіоналів провадиться відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій.

Вітчизняне законодавство надає пріоритет нормам трудового права для регулювання відносин між спортсменом та спортивним клубом чи федерацією. Разом з тим, у більшості випадків трудові контракти укладаються паралельно із цивільно-правовими договорами, з огляду на те, що професійні спортивні відносини - це в першу чергу товарно-грошові відносини. В індивідуальних видах професійного спорту (наприклад, тенісі, боксі, велоспорті тощо) спортсмени-професіонали, з однієї сторони, і організатори професійних спортивних змагань, з іншої, регулюють свої відносини за допомогою цивільно-правових договорів (найчастіше, це договори про надання послуг або договори, коли спортсмен професіонал сам виступає у якості замовника (роботодавця), укладаючи договори з тренерами, менеджерами і т.д., яких він наймає для забезпечення тренувального процесу, проведення маркетингових досліджень ринку тощо) [9, с. 163]. В ігрових видах спорту також можливе застосування і цивільно-правових договорів для регулювання відносин за участю професійних спортсменів. Таким чином, особливості продовження, виконання або розірвання таких договорів є предметом правового регулювання саме цивільного права.

Перший фактор, що виник на фоні пандемії та вплинув на виконання договірних зобов'язань професійними спортсменами, - це зміщення термінологічних меж окремих сезонів. Так, наприклад, футбольний сезон 2019-2020 років був перерваний та вийшов за звичайні часові межі, що зумовило також зміщення початку сезону 2020–2021 років. В середовищі професійних гравців та їх агентів виникло закономірне питання щодо дії контрактних зобов'язань в період карантинних обмежень.

Відповідно до роз'яснень наданих Міжнародною федерацією футболу ФІФА контракти гравців, що зазвичай закінчуються після закінчення сезону, або дата припинення яких співпадає з кінцем сезону, в умовах пандемії не відповідатимуть термінологічним межах сезонів окремих чемпіонатів, адже через призупинення чемпіонатів в більшості країн тепер поточний сезон не закінчиться тоді, коли було заплановано на початку сезону. З метою врегулювання даних питань між-

народною федерацією було запропоновано продовжити контракти до того моменту, коли сезон дійсно закінчиться, адже такий підхід відповідає первісним намірам сторін під час підписання контракту, а також зберігає спортивну чесність та стабільність. Подібний же принцип повинен застосовуватися до контрактів, які мають розпочатися з початком нового сезону, тобто набрання чинності такими контрактами відкладається до фактичного початку наступного сезону [3].

Однак, примушення до заключення (в даному випадку продовження) професійного контракту суперечить свободі договору сторін, адже відповідно до ч.1 ст. 627. ЦК України сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості [18].

Як відмічають Е. МакГрегор та М. Лавель, у невизначені часи карантинних обмежень клуби повинні вдаватися до активації будь-яких односторонніх положень про продовження контракту, які були включені в контракт гравця в момент його укладення (в практиці спортивного права такі умови часто називають «опція продовження»). Опція продовження - це договірні положення, які надають одній стороні контракту виключне право продовжити контрактні відносини з іншою стороною. На відміну від взаємних положень (де обидві сторони зобов'язані погодитися на продовження) опції продовження не вимагають від обох сторін дати згоду на активацію цього пункту [7].

Однак, не всі контракти професійних гравців передбачають пункти про продовження в односторонньому порядку, що вимушує клуби вступати в переговори з метою продовження контрактів своїх гравців. Такий процес може бути ускладнений тим фактом, що з моменту припинення контракту з поточним клубом гравець зв'язаний контрактними зобов'язаннями вже з новим клубом. В даному випадку в тристоронньому форматі клубам необхідно домовлятися про оренду відповідного гравця.

Окремо необхідно торкнутися питання виконання зобов'язань за вже укладеними договорами в період пандемії. Більшість спортивних клубів були вимушені знизити рівень виплат своїм гравцям через фінансові збитки, однак такі зміни у первинні контракти хоча і здійснювалися за ініціативи роботодавців, повинні були акцептуватися самими гравцями. Врегулювання даних питань здійснювалося шляхом медіації, непоодинокими залишалися випадки відмови гравців від зни-

ження виплат (наприклад, відмовилися підписувати нові договори гравці футбольних клубів Барселони, Базеля, а також одіозний экс-гравець лондонського Арсенала Месут Озіл [11]).

Що ж до визнання пандемії форс-мажорною обставиною, що виключає відповідальність сторін за неналежне виконання умов договору, то тут показовою є справа болгарського футболіста Миколи Бодурова щодо виконання його короткострокового контракту з іранським футбольним клубом Естегхала. Відповідно до обставин справи 27 лютого Іран увійшов у режим карантину, а гравець був вимушений покинути країну 6 березня. 14 березня клуб оголосив про припинення тренувань до подальшого повідомлення. Цього ж дня гравець подав вимогу про виплату заробітної плати відповідно до норм Положення ФІФА про статус та трансфер гравців (RSTP). Гравець відмовився надавати клубу відстрочку у виплаті і наполягав на повній виплаті до 29 березня 2020 року. В разі недотримання строків було заявлено про розірвання професійного контракту.

Клуб не здійснив виплату, тому футболіст ініціював розірвання контракту 30 березня 2020 року. Клуб в свою чергу розпочав проти гравця процедуру притягнення до дисциплінарної відповідальності, адже, на думку представників клубу, гравець розірвав контракт протягом періоду, коли контракт був призупинений через форс-мажорні обставини; гравець повинен був усвідомлювати, що характер банківської системи в Ірані та той факт, що країна підлягає міжнародним санкціям, означали, що своєчасні платежі були неможливі [5].

У Рішенні Палати з вирішення спорів ФІФА стало на сторону гравця. Аналізуючи концепцію форс-мажорних обставин, члени Палати зазначили, що, виходячи зі змісту Керівних принципів ФІФА щодо COVID-19 та поширених запитань ФІФА щодо COVID-19, ФІФА не заявила, що спалах COVID-19 є форс-мажорною обставиною у будь-якій конкретній країні чи на території, тобто наявність пандемії не означає, що на будь-яку конкретну трудову угоду чи трансфер вплинула форс-мажорна обставина.

Іншими словами, у будь-якому конкретному спорі сторона спору, яка посиляється на форс-мажорні обставини, повинна довести наявність зазначеної події відповідно до чинного національного законодавства. Аналіз того, чи мали місце форс-мажорних обставини, слід розглядати в кожному окремому випадку з урахуванням усіх відповідних обставин [2].

Особливу увагу слід приділити особливостям

реалізації суб'єктивних цивільних прав вболівальників, пов'язаних з існуванням карантинних обмежень. Якщо питання реалізації свободи пересування та вибору місця проживання в період пандемії вже досліджувалися та неодноразово коментувалися вищими державними органами, то питання реалізації свободи договору та прав фізичних осіб на захист своїх інтересів в межах договірних правовідносин з організаторами спортивних змагань в період карантину набувають актуальності з огляду на нещодавні проблеми вітчизняних вболівальників з потраплянням на матчі власної збірної з футболу на Чемпіонаті Європи 2020, який відбувся цього літа.

За схемою, що була запропонована УЄФА продаж квитків відбувався тільки на офіційному сайті організації через систему спеціальних лотерей [19]. Всі бажачі могли залишити заявку на отримання білетів і, у випадку виграшу в розігравші, отримували право викупити білети. Всі білети були іменні та не передбачали можливості передання їх іншим особам. З переносом змагання квитки на окремі матчі зберегли свою дію, однак ситуація з «коронавірусними» обмеженнями не давала змогу прогнозувати можливість потрапляння на конкретний стадіон у конкретному місці. Виникло широке коло питань щодо законності отримання компенсації у випадку неможливості потрапляння на конкретний матч, які УЄФА вирішувала буквально в ручному режимі, враховуючи індивідуальні особливості кожного окремого випадку.

Однак, не лише проведення Чемпіонату Європи з футболу спричинило обговорення проблематики виконання обов'язків за договорами з уболівальниками в період карантину.

В 2020 році відповідно до п. 7 частини 2 Постанови Кабінету міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» заборонено проведення всіх масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та інших) заходів [14]. На сьогоднішній день діє рішення Кабінету Міністрів України про продовження адаптивного карантину та режиму надзвичайної ситуації до 31 грудня 2021 року, згідно якого заборонено проводити масові заходи за участю понад однієї особи на 4 кв. метри площі території або наповненістю залів понад дві третини місць у кожному окремому залі, спортивні зали та фітнес-центри працюватимуть лише у разі обмеження кількості відвідувачів з розрахунку одна особа на 10 кв. метрів площі тощо [17].

Організатор матчу отримав право проводити

матч його з глядачами за погодженням з організатором змагань (УПЛ, ПФЛ або УАФ). Нemoжливiсть розмістити на спортивній арені всіх бажаючих змусила спортивні клуби вдаватися до рішучих заходів зі зміни стадіонів та організації проведення матчів з метою задоволення вимог законодавства щодо обмежень на футбольних матчах. Так, відповідно до медичних протоколів, квитки на матчі повинні бути продаватися тільки онлайн; у квитках повинні бути вказані особисті дані глядача, адже вхід на стадіон дозволений тільки з посвідченням особи; дистанція між уболівальниками на трибунах стадіону повинна бути не менше, ніж 1,5 метра (за це відповідає організатор матчу, як і за запобігання скупчення великої кількості людей); фанатський сектор гостей може бути заповнений не більше, ніж 25%; розмір фанатського сектора повинен бути не більше 5% від місткості стадіону.

Всі регіони України залежно від епідеміологічної ситуації розділені на зелені, жовті, помаранчеві і червоні зони. У кожній із цих зон дозволені спортивні заходи, але з різними обмеженнями:

- зелена зона - на 5 м. кв. не більше однієї людини, відстань між людьми мінімум 1.5 м;
- жовта зона - дозволені матчі тільки професійних команд з вимогами зеленої зони по розміщенню глядачів;
- помаранчева і червона зони - матчі за участю не більше 220 осіб, на 10 м. кв. не більше однієї людини.

Впускати на матчі уболівальників було визнано правом клубів, а не обов'язком, навіть якщо дозволяє епідемічна ситуація [10].

Окрім цього умови карантинних обмежень щодо кількості відвідувачів на спортивних аренах впливають на можливість виконання вимог законодавства щодо публічних договорів, які відповідно до ст. 633 ЦК України передбачають обов'язок організаторів матчу здійснювати продаж квитків кожному, хто до неї звернеться, а умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги.

Крім того, ч. 3-4. ст. 633 ЦК України, що підприємець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим щодо укладення публічного договору, якщо інше не встановлено законом. Підприємець не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг). У разі необґрунтованої відмови підприємця від укладення публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою.

Однак, вимоги карантинних обмежень змушують надавати пріоритет окремим категоріям уболівальників (наприклад, центральна влада Великобританії надала можливість більшого наповнення стадіонів за умови наявності у уболівальників сертифікатів про вакцинацію [6]) або обмежувати окремі категорії осіб в укладенні публічних договорів [4], попри те що законодавством встановлено, що вибір вакцинуватися чи ні є правом особи, а не її обов'язком. Зокрема, ст. 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» передбачає, що пацієнт може отримувати будь-яку медичну допомогу лише за його згоди (в тому числі щеплення), крім прямої загрози життю [12].

Одночасно, ст. 10 вищезгаданого закону передбачено обов'язок кожного громадянина піклуватися про своє здоров'я і здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян, проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення. Щодо співвідношення даних норм у своєму рішенні висловився від 17 квітня 2019 року у справі № 682/1692/17 Верховний Суд України, відзначивши, що вимога про обов'язкову вакцинацію населення проти особливо небезпечних хвороб з огляду на потребу охорони громадського здоров'я, а також здоров'я зацікавлених осіб, є виправданою [13]. Таким чином, Верховний Суд встановив пріоритет суспільних інтересів над особистими в питанні забезпечення охорони здоров'я населення.

Наказом МОЗ України від 24.12.2020 р. № 3018 затверджена «Дорожня карта з впровадження вакцини від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні у 2021–2022 роках» (зі змінами від 09.02.2021 № 213) [15]. Слід зазначити, що наразі вакцинація від COVID-19 в Україні є добровільною, адже законодавство не допускає проведення вакцинації в примусовому порядку, однак положеннями окремих нормативно-правових актів можуть бути обмежені в реалізації права громадян, які відмовилися від щеплення.

Одночасно карантинні обмеження, встановлені центральною та місцевою владою, вимагають порушувати норми регламентів щодо доступу уболівальників інших клубів або асоціацій. Наприклад, Регламентом інфраструктури стадіонів та заходів безпеки проведення змагань з футболу, затвердженого Українською асоціацією футболу встановлено мінімальну квоту у 5% від загальної місткості свого стадіону виключно для

глядачів клубу гостей в безпечній, ізольованій зоні, що обладнана зручностями належного стандарту, однак дане положення є складно виконуваним з огляду на знижену допустиму кількість відвідувачів стадіону (квота встановлена від місткості стадіону, а не дозволеної центральною або місцевою владою кількості допущених глядачів) та адміністративні перепони, пов'язані з вимушеним карантинном осіб, які прибули з іншої місцевості/країни. Неврегульованість даних питань призводить до інцидентів навіть на рівні національних збірних (нещодавній випадок переривання матчу національних збірних Аргентини та Бразилії через порушення карантинних обмежень [1]), а спортивні клуби та організатори змагань вимушені знаходити вихід із ситуації, продовжуючи нести збитки і наражати себе на потенційну юридичну відповідальність з боку спортивної влади своєї країни та міжнародних спортивних федерацій.

Отже, питання виконання договірних зобов'язань перед власниками абонементів, передплатених квитків на спортивні змагання повинні бути врегульовані спортивними асоціаціями в співробітництві з органами виконавчої влади, в повноваження яких входить регулювання та контроль за організацією спортивних змагань.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що питання виконання договірних зобов'язань в сфері професійного спорту в період пандемії недостатньо врегульовані чинним законодавством. Вирішення спорів, що виникають в даній сфері, покладаються на міжнародні спортивні органи, а правове регулювання даних відносин знаходиться в юрисдикції міжнародних спортивних федерацій, національних асоціацій та спирається на положення чинних договорів (як індивідуальних, так і колективних).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Brazil v Argentina: World Cup qualifier suspended after health officials walk on pitch in COVID row. SKY news. 2021. URL: <https://news.sky.com/story/brazil-v-argentina-world-cup-qualifier-suspended-after-health-officials-walk-on-to-pitch-in-covid-row-12400300>.
2. Decision of the Dispute Resolution Chamber passed on 20 July 2020: FIFA DRC. URL: <https://digitalhub.fifa.com/m/18f2d48acf219eb1/original/zymji9ymytosx0u7znbl1-pdf.pdf>.
3. FIFA guidelines to address legal consequences of COVID-19. *FIFA official website*. 2020. URL: <https://www.fifa.com/media-releases/fifa-guidelines-to-address-legal-consequences-of-covid-19>.
4. Football fans threatened with stadium ban if not vaccinated. *The Times*. 2021. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/football-fans-threatened-with-stadium-ban-if-not-vaccinated-jgg7tjw55>.
5. Grossobel S. Nikolay Bodurov vs Esteghlal: FIFA DRC Considers 'Force Majeure' Effect of COVID-19. Squire Patton Boggs (US) LLP. 2020. URL: <https://www.natlawreview.com/article/nikolay-bodurov-vs-esteghlal-fifa-drc-considers-force-majeure-effect-covid-19>.
6. Hurst L. Vaccination-leading UK tests return of supporters in football stadiums. *Euronews*. 2021. URL: <https://www.euronews.com/2021/04/05/vaccination-leading-uk-tests-return-of-supporters-in-football-stadiums>.
7. McGregor A., Lavelle. M. Coronavirus (COVID-19): What does it mean for player contracts? URL: <https://www.brabners.com/blogs/coronavirus-covid-19-what-does-it-mean-player-contracts>.
8. Milanovic L. COVID-19: The Impact On Players' Contractual Rights & Obligations (Key Principles From Case Law). URL: <https://www.lawinsport.com/topics/item/covid-19-the-impact-on-players-contractual-rights-obligations-key-principles-from-case-law>.
9. Васькевич В.П. Гражданско-правовое регулирование отношений в области профессионального спорта: Дисс. ... канд. юр. наук, спец. 12.00.03. Казань, 2006. С. 163.
10. Гема М. Как посещать футбольные матчи в Украине: медицинский протокол Минздрава. *Спорт24*. 2020. URL: https://sport.24tv.ua/ru/ukradi-tachku-u-favbet-startuet-tretja-volna-promo-novosti-sporta_n1738374.
11. Месут Озил отказался от понижения зарплаты в «Арсенале». *Eurosport*. 2020. URL: https://www.eurosport.ru/football/premier-league/2019-2020/story_sto7731539.shtml.
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
13. Постанова Верховного Суду від 17 квітня 2019 року у справі № 682/1692/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/81652333>.
14. Постанова Кабінету міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 2 квітня 2020 р. № 255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2020-%D0%BF>.
15. Про затвердження Дорожньої карти з впровадження вакцини від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні у 2021-2022 роках: Наказ МОЗ України від 24.12.2020 № 3018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3018282-20#Text>.
16. Регламент інфраструктури стадіонів та заходів безпеки проведення змагань з футболу, затверджений Рішенням Виконавчого комітету Громадської спілки «Українська асоціація футболу» (протокол №13 від 16.12.2019 р.). URL: https://upl.ua/uploads/2002/Da5_5AJwOaQjy3uCJS17IYq7ArM1q2b_.pdf.

17. Уряд продовжив адаптивний карантин до 31 грудня 2021 року та спростив норми верифікації вакцинації. *Офіційний сайт МОЗ*. 2021. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/urjad-prodovzhiv-adaptivnij-karantin-do-31-grudnja-2021-roku-ta-sprostiv-normi-verifikacii-vakcinacii>
18. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
19. Червоненко В. Євро-2020: як купити квитки. Інструкція. *BBC News Україна*. 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50332361>.

REFERENCES:

1. Brazil v Argentina: World Cup qualifier suspended after health officials walk on pitch in COVID row. SKY news (2021). URL: <https://news.sky.com/story/brazil-v-argentina-world-cup-qualifier-suspended-after-health-officials-walk-on-to-pitch-in-covid-row-12400300>.
2. Decision of the Dispute Resolution Chamber passed on 20 July 2020: FIFA DRC. URL: <https://digitalhub.fifa.com/m/18f2d48acf219eb1/original/zymji9ymytosx0u7znb1-pdf.pdf>.
3. FIFA guidelines to address legal consequences of COVID-19. (2020). FIFA official website. URL: <https://www.fifa.com/media-releases/fifa-guidelines-to-address-legal-consequences-of-covid-19>.
4. Football fans threatened with stadium ban if not vaccinated. The Times. 2021. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/football-fans-threatened-with-stadium-ban-if-not-vaccinated-jgg7tjw55>.
5. Grossobel S. (2020) Nikolay Bodurov vs Esteghlal: FIFA DRC Considers 'Force Majeure' Effect of COVID-19. Squire Patton Boggs (US) LLP. URL: <https://www.natlawreview.com/article/nikolay-bodurov-vs-esteghlal-fifa-drc-considers-force-majeure-effect-covid-19>.
6. Hurst L. (2021) Vaccination-leading UK tests return of supporters in football stadiums. Euronews. URL: <https://www.euronews.com/2021/04/05/vaccination-leading-uk-tests-return-of-supporters-in-football-stadiums>.
7. McGregor A., Lavelle. M. (2020) Coronavirus (COVID-19): What does it mean for player contracts? URL: <https://www.brabners.com/blogs/coronavirus-covid-19-what-does-it-mean-player-contracts>.
8. Milanovic L. COVID-19: The Impact On Players' Contractual Rights & Obligations (Key Principles From Case Law). URL: <https://www.lawinsport.com/topics/item/covid-19-the-impact-on-players-contractual-rights-obligations-key-principles-from-case-law>.
9. Vaskevich V.P. (2006) Grazhdansko-pravovoe regulirovanie otnosheniy v oblasti professionalnogo sporta [Civil law regulation of relations in the field of professional sports]: Diss. ... kand. yur. nauk: 12.00.03., p. 163. [in Russian].
10. Gema M. (2020) Kak poseschat futbolnye matchi v Ukraine: meditsinskiy protokol Minzdrava [How to attend football matches in Ukraine: medical protocol of the Ministry of Health]. Sport24. URL: https://sport.24tv.ua/ru/ukradi-tachku-u-favbet-startuet-tretja-volna-promo-novosti-sporta_n1738374 [in Russian].
11. Mesut Ozil otkazalsya ot ponizheniya zarplatyi v «Arsenale» [Mesut Ozil refused to cut his salary at Arsenal]. Eurosport. URL: https://www.eurosport.ru/football/premier-league/2019-2020/story_sto7731539.shtml [in Russian].
12. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov'ia [Fundamentals of Ukrainian Health Protection Legislation]: Law of Ukraine, 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].
13. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 17 kvitnia 2019 roku u spravi № 682/1692/17 [The ruling of the Supreme Court was issued on April 17, 2019 at the right number 682/1692/17]. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/81652333> [in Ukrainian].
14. Postanova Kabinetu ministru Ukrainy «Pro zapobihannia poshyrenniu na terytorii Ukrainy hostroi respiratornoi khvorooby COVID-19, sprychynenoi koronavirusom SARS-CoV-2» vid 2 kvitnia 2020 r. № 255 [Resolution of the Cabinet of the Minister of Ukraine "About the expansion of the COVID-19 disease in the territory of Ukraine, caused by the coronavirus SARS-CoV-2" published on 2 April 2020. No. 255]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2020-%D0%BF> [in Ukrainian].
15. Pro zatverdzhennia Dorozhnoi karty z vprovadzhennia vaktsyny vid hostroi respiratornoi khvorooby COVID-19, sprychynenoi koronavirusom SARS-CoV-2, i provedennia masovoi vaktsynatsii u vidpovid na pandemii COVID-19 v Ukraini u 2021-2022 rokakh [About the hardened road map for the introduction of vaccines from the state of the respiratory ailment COVID-19, caused by the coronavirus SARS-CoV-2, and the mass vaccination of the COVID-19 pandemic around 2020-2021]: Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 12.24.2020 No. 3018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3018282-20#Text> [in Ukrainian].
16. Rehlament infrastruktury stadioniv ta zakhodiv bezpeky provedennia zmahan z futbolu, zatverdzenyi Rishenniam Vykonavchoho komitetu Hromadskoi spilky «Ukrainska asotsiatsiia futbolu» (protokol №13 vid 16.12.2019 r.) [Regulations for stadium infrastructure and security visits to the championship of football, announcements to the decisions of the Victory Committee of the Ukrainian Association for Football (minutes No. 13 dated 16.12.2019).]. URL: https://upl.ua/uploads/2002/Da5_5AJwOaQjy3uCJS17IYq7ArM1q2b_.pdf [in Ukrainian].
17. Uriad prodovzhyv adaptivnyi karantyn do 31 hrudnia 2021 roku ta sprostyv normy veryfikatsii vaktsynatsii (2021) [The Cabinet of Ministers has continued the adaptive quarantine until the 31st breast in 2021 and has made it easier to verify the vaccination by the norms]. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/urjad-prodovzhiv-adaptivnij-karantin-do-31-grudnja-2021-roku-ta-sprostiv-normi-verifikacii-vakcinacii> [in Ukrainian].
18. Civil Code of Ukraine from 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
19. Chervonenko V. Euro 2020: how to buy tickets. Instruction. BBC News Ukraine. 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50332361> [in Ukrainian].

UDC 342.7

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.1.5>

Safonchuk Oksana Ivanivna,
Doctor of Legal Sciences,
Professor of the Civil Law Department
Of National University "Odesa Law Academy"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6781-8219>

CERTAIN ASPECTS OF GENDER EQUALITY IN THE FIELD OF SPORTS LAW

This article examines the main issues of gender equality in sports law. It is noted that in the modern world, such a phenomenon as sports is at one of the leading levels in people's lives, and at the same time is considered a full-fledged and integral element of the social life of the community. However, the development of sports as well as culture, in particular physical, is not possible without taking into account the fundamental role of law, which is an important tool in regulating civil relations. One of the problems that is relevant today is the legal regulation of legal relations in the field of sports law aimed at protecting women and men from discrimination. Many scientific studies have been devoted to the protection of individuals from discrimination in sports, the study of legal regulation of civil relations in the field of sports law. It is emphasized that one of the main principles of civil law is the principle of legal equality of participants in civil relations, according to which subjects of civil law participate in civil relations on equal terms, are equal before the law, cannot enjoy benefits, and privileges, such as contrary to the law and have the right without any discrimination to equal protection of rights and legitimate interests. The existing gender imbalance makes sport a key lever capable of eliminating gender inequality on a global scale as soon as possible. The strategy of using sport as a tool to achieve gender equality is a transitional measure and should be fully implemented. One of the current topics at present is the problem of defining sports relations between individuals in general, and men and women in particular, due to several reasons. First, sports law is a fairly young and, therefore, insufficiently theoretically developed field of scientific knowledge. Secondly, it should be noted that social relations in the field of physical culture and sports play an important role in the social life of society and the creation of family relations, as they are of interest to almost every citizen of any state, and contribute to the spiritual unity of the various peoples of the world. Thirdly, sporting achievements significantly affect the country's prestige in the international arena, increase interest in it from potential investors, which steadily leads to raised national income, increased gross domestic product, and economic well-being. Fourthly, the study of sports relations has a special practical significance, because the correct understanding of the main legal categories, which is a legal relationship, directly depends on both law-making and law enforcement activities. Sports legal relations are characterized by such features as the presence of a special entity – a participant in sports activities; mediation through sports-legal relations of the state policy in the field of sports; the peculiarity of the order and methods of protection of the rights of participants of sports activity; close connection of sports-legal relations with the requirements of sports ethics (social norms, gender equality, and rules of sports ethics, as well as measures of ethical and social responsibility); clear temporal certainty and dynamism.

Key words: sports law, sports legal relations, men, women, personal inalienable rights, physical culture, sports, protection of athletes' rights, women's rights, gender equality.

Сафончик О.І. ОСОБЛИВІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ СПОРТИВНОГО ПРАВА

У цій статті розглядаються основні питання гендерної рівності у спортивному праві. Зазначається, що в сучасному світі таке явище, як спорт, знаходиться на одному з провідних рівнів у житті людей, і водночас вважається повноцінним і невід'ємним елементом соціального життя громади. Однак розвиток спорту, а також культури, зокрема фізичної, неможливий без урахування основоположної ролі права, яке є важливим інструментом регулювання цивільних відносин. Однією з проблем, яка сьогодні є актуальною, є правове регулювання правовідносин у сфері спортивного права, спрямоване на захист жінок і чоловіків від дискримінації. Багато наукових досліджень присвячено захисту осіб від дискримінації у спорті, вивченню правового регулювання цивільних відносин у сфері спортивного права. Наголошується, що одним з основних принципів цивільного законодавства є принцип юридичної рівності учасників цивільних відносин, відповідно до якого суб'єкти цивільного права беруть участь у цивільних відносинах на рівних умовах, рівні перед законом, не можуть користуватися перевагами, і привілеї, наприклад, що суперечать закону і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист прав і законних інтересів. Існуючий гендерний дисбаланс робить спорт ключовим важелем, здатним якнайшвидше усунути гендерну нерівність у глобальному масштабі. Стратегія використання спорту як інструменту досягнення гендерної рівності є перехідним заходом і має бути повністю реалізована. Однією з актуальних тем нині є проблема визначення спортивних стосунків між окремими особами загалом, чоловіками та жінками зокрема, в силу кількох причин. По-перше, спортивне право є досить молодою, а отже, недостатньо теоретично розробленою галуззю наукового знання. По-друге, слід зазначити, що соціальні відносини у сфері фізичної культури і спорту відіграють важливу роль у соціальному житті суспільства та створенні сімейних відносин, оскільки

цікавлять практично кожного громадянина будь-якої держави, сприяють духовна єдність різних народів світу. По-третє, спортивні досягнення значно впливають на престиж країни на міжнародній арені, підвищують інтерес до неї з боку потенційних інвесторів, що неухильно веде до зростання національного доходу, зростання валового внутрішнього продукту, економічного добробуту. По-четверте, вивчення спортивних відносин має особливе практичне значення, оскільки правильне розуміння основних правових категорій, якими є правовідносини, безпосередньо залежить як від правотворчої, так і від правозастосовної діяльності. Спортивні правовідносини характеризуються такими ознаками, як наявність спеціальної особи – учасника спортивної діяльності; посередництво через спортивно-правові відносини державної політики у сфері спорту; особливість порядку та способів захисту прав учасників спортивної діяльності; тісний зв'язок спортивно-правових відносин з вимогами спортивної етики (соціальні норми, гендерна рівність, правила спортивної етики, а також заходи етичної та соціальної відповідальності); чітка тимчасова визначеність і динамізм.

Ключові слова: спортивне право, спортивні правовідносини, чоловіки, жінки, особисті невідчужувані права, фізична культура, спорт, захист прав спортсменів, права жінок, гендерна рівність.

Formulation of the problem. In the modern world, such a phenomenon as sports is at one of the leading levels in people's lives, and at the same time is considered a full-fledged and integral element of the social life of the community. This place in Ukraine is given to sports due to its ability to comprehensively develop the talents of the individual, the purpose of the latter in preparation for various activities. Simultaneously, the development of sports as well as culture, in particular physical, is not possible without taking into account the fundamental role of law, which is an important tool in regulating legal relations, including marital relations. One of the problems that is relevant today is the legal regulation of legal relations in the field of sports law aimed at protecting women and men from discrimination. Many scientific studies have been devoted to the protection of individuals from discrimination in sports, the study of legal regulation of civil law in the field of sports law.

Civil law regulates a significant part of social legal relations, including family legal relations arising in the field of sports. More attention in the regulation of these legal relations is paid to the rules of contract law, as it is civil law contracts are most widely used as regulators of civil law, as well as gender equality.

Among the civil-legal agreements, which regulate sports activities, some agreements regulate activities in the field of sports (training, competitions, etc.), and agreements that regulate the provision of sports (contracts of sale of sports complexes, tools, etc., lease agreements premises and stadiums, and sports equipment, etc.). Civil law acts as a set of legal norms governing property and non-property relations between the subjects of civil law, including relations in the field of sports between family members.

Thus, the subject of civil law is understood the range of social relations that it regulates, which are two groups of relations: property relations that arise between people about property, material and other goods; personal non-property relations arising from

non-property (intangible) goods closely related to the identity of their owners (protection of non-property rights of authors and inventors, protection of honor, dignity and business reputation of citizens and organizations; citizens' right to name, personal integrity, the secret of personal life, etc.) [17].

One of the main principles of civil law is the principle of legal equality of participants in civil relations, according to which subjects of civil law participate in civil relations on an equal footing, are equal before the law, can not enjoy advantages and privileges that are contrary to law, and have the right without any discrimination to equal protection of rights and legitimate interests [5]. It should be assumed that equality, in this case, is only a requirement to the essence, inequality is inevitable in any society, and only in law are actually different people seen as formally equal subjects.

An analysis of recent research and publications that have begun to address this issue. The theoretical basis of the study were the scientific works of such jurists as R.V. Cherednik, Z.P. Dubynska, O.P. Ivanchenko, S.M. Balaban, V.V. Kovalenok, L.I. Zaichenko, C.I. Seletsky, S.D. Gusarev, A.Yu. Oliynyk, O.L. Slusarenko, B.I. Lukashchuk, D.V. Panting, Yu.Ye. Atamanova, V.S. Milash and others.

The purpose of the article. The purpose of the article is scientific analysis, systematization, evaluation, development of priority areas of sports law in the field of civil-legal relations on non-property rights, theoretical and practical problems arising in the field of sports law.

Research results. In the scientific literature and practice, there are several problems in defining the concept of "sport" and its legal regulation. By general definition, sport is understood as a special type of educational activity, which is aimed at improving a person's abilities, which is realized in his chosen type of sports activity. However, sport is seen as a multifaceted social phenomenon, which is one of the

essential measures of education. The development of sports and physical culture is impossible without the fundamental role of law, which is an important tool for the legal regulation of legal relations of persons, including spouses. One of the urgent problems of legal regulation of modern sports is the problem of combating gender inequality and discrimination in sports. Civil law, by its nature, is gender-neutral, because its rules do not differentiate between methods and means of legal influence on public relations depending on the sex of the subjects of civil law. Women, along with men, can own property; to inherit and bequeath property; engage in business and any other activities not prohibited by law; to create legal entities independently or jointly with other citizens and legal entities; to implement agreements that do not contradict the law and to participate in obligations; choose a place of residence; have the rights of authors of works of science, literature or art, inventions or other legally protected results of intellectual activity; have other property and personal non-property rights.

Although Ukraine does not have separate laws on equality between men and women or other laws covering discrimination on the grounds of sex, provisions prohibiting sex discrimination are included in some laws. Ukrainian laws provide for equality between men and women in the areas of property ownership and inheritance, family law, and housing law. Women actively exercise their right to establish and participate in the activities of public associations, including women's organizations, participation in sports, etc. And women are more active members of public organizations than men.

Among the objects of civil law, Art. 177, 199, 201 of the Civil Code of Ukraine [5], Chapter 6 (Article 52) of the Family Code of Ukraine [4] in addition to material benefits include intangible benefits: life and health, dignity, personal integrity, honor, and reputation, business reputation, privacy, personal and family secrets, the right to freedom of movement, choice of place of residence and residence, the right to a name, copyright, the right to physical development, other personal, intangible rights and other intangible benefits due to a citizen from birth or by virtue of act legislation, inalienable and otherwise non-transferable.

Sports law is a complex branch of law, as it combines the rules of individual independent branches of law, due to the specifics of social relations governed by sports law. As an academic discipline, sports law covers a large legal array, which differs in the variety of institutions and norms studied.

The Constitution of Ukraine does not directly enshrine the right to engage in physical culture and

sports, this right is enshrined in Article 3 of the Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports", according to which every citizen of Ukraine has the right to engage in physical culture and sports. Based on the interpretation of Article 49 of the Constitution of Ukraine [1], the right to engage in physical culture and sports is derived from the constitutional right to health care, but today physical culture and sports not only act as a means of maintaining health but have independent significance.

Family law – a branch of law, which is a set of legal rules governing personal and related property relations between citizens, arising from marriage, consanguinity, adoption, and other forms of placement of children. The state family policy of Ukraine is aimed at providing favorable socio-economic conditions that contribute to the full realization of the family's reproductive, economic, and educational functions, as well as strengthening the moral foundations of the family and increasing its prestige in society. Achieving gender equality involves strengthening the contribution to the development of the institution of the family of both women and men. One of the main directions of Ukraine's family policy is state support for families with children. Measures of such support can generally be described as gender-neutral.

In contrast to civil law, marital and family relationships can be an environment for various forms of discrimination on the grounds of sex. First of all, this state of affairs is since a significant array of relations in this area is the subject of self-regulation of their participants.

Thus, the subjective factor, due to the nature of interpersonal relationships, psychological characteristics of their participants, moral norms, etc., contributes to the formation of generally accepted norms of internal family behavior, which do not always have a direct dependence on legal regulation of marital and family relations.

It should be recognized that marital and family relationships are prone to discriminatory defects due to several objective reasons. In particular, the widespread use of the traditional approach to the exercise of rights and responsibilities, due to gender stereotypes that have developed over the centuries.

The unequal distribution of family responsibilities and responsibilities between men and women related to housekeeping, care for other family members – not only children but also adults, as well as the process of raising and developing children, leads to a lack of time for women to the full realization of one's potential, self-improvement, professional and intellectual growth.

In the field of international relations, discrimination is the granting of fewer rights and privileges to citizens and organizations of any state than to citizens and organizations of other states. As defined by the UN Human Rights Committee, discrimination should be understood as any distinction, exception, restriction, or preference based on race, color, sex, language, religion, political or another opinion, national or social origin, property status, birth, or other grounds and which aims or has the effect of destroying or diminishing the recognition, use, or exercise by all persons on an equal basis of all rights and freedoms. It is emphasized that non-discrimination, along with equality before the law and the right to equal protection of the law without any discrimination, is a fundamental and general principle concerning the protection of human rights.

Many international legal acts are devoted to the prohibition of discrimination in sport. Moreover, the regulation of this issue can be found both in international documents of a general nature in the field of human rights and special ones devoted directly to the international sports movement.

The principle of the inadmissibility of discrimination could not but be reflected in the document that became the basis for the development of further international human rights instruments: the Universal Declaration of Human Rights of 1948, according to which: "all human beings are born free and equal in dignity and rights (Article 1), everyone should have all rights and freedoms without distinction as to race, color, sex, language, religion, political or other opinions, national or social origin, property or another status (Article 2)" [8]. This clearly implies the inadmissibility of discrimination on any grounds (the right to protection against discrimination is provided for in Article 7 of this Declaration).

The principle of the inadmissibility of discrimination is also addressed in special international treaties, which regulate in detail the various issues that arise in this area.

The oldest and most common form of discrimination in sport is sex discrimination. Even at the ancient Olympic Games, women were forbidden not only to participate in competitions but also to participate in them. In the IV century BC, the first gender scandal occurred. As the Greek historian, Pausanias described, the ban applied to Ferenika of Rhodes. After her husband's death, she prepared her son Peisirodos for boxing competitions, and, disguised as a man, huddled in a crowd of pedotribov (coaches) to see for himself his triumph. Peisirodos won, his mother rushed to him, and the cape fell. The woman wanted to be thrown off a cliff, but Ferinika

pointed to the statues of her father Diagoras and three brothers, all of whom were Olympic champions. It was decided to pardon the representative of the family of Olympians, but since then not only athletes but also coaches had to enter the arena naked.

Paradoxically, in the 21st century, examples of discrimination against women in sport can be found in some countries around the world. In Saudi Arabia, for example, women and girls are prohibited from receiving physical education. Only in 2012 did Saudi Arabia send a female athlete to the Olympics for the first time. At the same time, Saudi Prince Nawaf stated that he did not support the participation of women's teams and individual athletes in the competition, but did not rule out the possibility of participation of women from Saudi Arabia, but outside the official delegation. Two other countries – Qatar and Brunei – for the first time represented the athletes at the Olympic Games in London.

Discrimination against women in sports is manifested not only in issues of access to participation in sports life but also in several other phenomena. Discrimination can also create inequalities in wages, prizes, and other material incentives. In terms of funding and sponsorship, women receive significantly less support than male athletes. It is noteworthy, but for the first time only in 2007 at the Wimbledon tennis tournament, the cash prize for winning singles became equal for men and women.

Issues related to women's issues in sport have not gone unnoticed by the International Olympic Committee and the world community as a whole. The first international conference on "women and sports", which brought together many sports leaders at various levels, was held in Brighton (UK) on May 5-8, 1994. It was organized by the British Sports Council and supported by the International Olympic Committee. The conference paid special attention to the problem of accelerating the process of change, which would lead to the restoration of the disturbed balance of women's participation in sports.

As a result, a Declaration was adopted, which included principles that provide effective steps to increase the involvement of women in sports and enable them to perform any function and hold any position.

The conference noted that all women should be able to engage in safe sports, taking into account physiological characteristics, protection of their rights, and dignity as human beings. The declaration also stated that governments and sports organizations should provide women with equal opportunities to achieve the highest sports results. Sports officials and professional athletes must ensure that competitive

opportunities, awards, initial recognition, sponsorship, advertising, and other forms of support are provided to women and men fairly and equitably. In its resolution № 1092, "On non-discrimination against women in sport" in 1996, the Parliamentary Assembly opposed discrimination in sport.

Thus, while measures are being taken around the world to promote gender equality in all spheres of people's lives and activities, the field of sport is the last bastion on the path to achieving gender equality. However, the sport remains a place where discrimination against women and male domination is considered the general norm and acceptable, even though women's right to play sport is enshrined in international conventions, in particular the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.

Ukraine has ratified the United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, with which States parties undertake to take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in all matters relating to marriage and family relations, and in particular to ensure, based on equality between men and women: "(a) The equal right to marry; b) equal rights to freely choose a wife and to marry only with their free and full consent; c) equal rights and responsibilities during the marriage and after its dissolution; d) equal rights and responsibilities of men and women as parents, regardless of their marital status, in matters concerning their children; in all cases, the interests of children take precedence; e) equal rights to decide freely and responsibly on the number of children and the intervals between their birth and access to information, education, as well as the means that enable them to exercise this right; (e) The same rights and obligations to be guardians, custodians, proxies and adoptive parents of children or to perform similar functions if provided for by national law; in all cases, the interests of children take precedence; g) equal personal rights of husband and wife, including the right to choose a surname, profession, occupation; h) equal rights of the spouses to own, acquire, manage, use and dispose of property both free of charge and for a fee "[6] (Article 16 of the Convention).

The existing gender imbalance makes sport a key lever capable of eliminating gender inequality on a global scale as soon as possible. The strategy of using sport as a tool to achieve gender equality is a transitional measure and should be fully implemented.

History suggests that in terms of access to sports, women have the opportunity to develop comprehensively. In 1972, the United States passed

a law known as Regulation IX of the Education Amendments Act, which prohibits discrimination on the grounds of sex in any federal-funded institution. One of the most significant consequences of this legislation is the possibility of equal funding for men's and women's sports programs.

One of the current topics is the problem of research of sports relations between individuals in general and men and women in particular, due to some reasons. First, sports law is a fairly young and, therefore, insufficiently theoretically developed field of scientific knowledge. Secondly, it should be noted that social relations in the field of physical culture and sports play an important role in the social life of society and the creation of family relations, as they are of interest to almost every citizen of any state, and contribute to the spiritual unity of different peoples of the world. Thirdly, sporting achievements significantly affect the country's prestige in the international arena, increase interest in it from potential investors, which steadily leads to increased national income, increased gross domestic product, and economic well-being. Fourth, the study of sports relations has a special practical significance, because the correct understanding of the main legal categories, which is a legal relationship, directly depends on both law-making and law enforcement activities.

In addition, one of the basic rights of every citizen, enshrined in the constitutions of various states, including Art. 49 of the Constitution of Ukraine, there is a right to health care, which is largely ensured through the development of physical culture and sports.

Undoubtedly, the relationship between physical culture and sports originated long before the advent of law, which indicates the possibility of their existence without the mediation of legal norms. However, currently due to the dynamic development of these relations, the various social, economic, cultural, and other processes in society, the need for government intervention in the development of social relations arising in the field of physical culture and sports, there is no doubt.

Such an intervention is carried out through psychological influence on the behavior of the parties through various legal means, the main of which are legal norms. Thus, the state in the person of its authorized bodies and officials establishes (authorizes) legal norms that establish a certain model of possible, appropriate, or prohibited behavior, brings this model to the attention of the legal system and further assesses the behavior of these entities for its compliance with a particular model of behavior.

As noted by the famous civilian Dzera, "actual

social relations are compared with their ideal models described in the rules of law” [16, p. 311]. This allows us to conclude the existence of two systems of relations: the actual, consisting between the participants of a particular activity (including activities in the field of sports) and ideal, which do not exist in reality, but are manifested in the form of a state-established model of possible, appropriate behavior.

Given this fact, it should be noted that in connection with the allocation of these systems of relations (actually existing and ideal) in the legal literature, there are several theories (concepts) of understanding the relationship: material and formal.

Material theories of legal relations are reduced to the understanding of this legal construction as the actual development of social relations under the influence of legal norms.

The formal theory of understanding the legal relationship is to consider the legal relationship solely as a “legal form of actual social relations, mediated by legal norms”.

In our opinion, a more affluent and consistent with the current level of development of the state and society should be recognized as a formal theory. In our opinion, one cannot agree with any of the material theories, because when entering into most social relations, people often do not think about their legal consequences, pursuing only the achievement of the actual result. In this regard, the statement that actual social relations are transformed into legal relations as a result of the influence of legal norms on them, which is the main thesis of all material theories of legal relations, cannot be considered substantiated.

Despite this, since in Soviet times legal science developed rather slowly for various reasons (in the early stages of the Soviet state due to the prevailing ideas of communism, law as a regulator of social relations was completely denied, and in later stages the ideas of most foreign jurists were criticized, mostly without argument, based on class hostility and commitment to the capitalist system), and modern legal research is mainly based on the Soviet legal heritage, which prevails in most branches of law is the material approach.

Sports law is no exception. Thus, most scholars who have studied sports law define sports relations as voluntary, regulated by sports law and state-protected public relations [14]. However, in our opinion, it is impossible to agree with such a definition because, as noted earlier, the legal relationship is not a material (real) construction, and fictitious (ideal).

Thus, legal relations should be understood as a certain model of possible, proper or prohibited

behavior, which is developed and communicated to the subjects of the legal system by the state in the person of authorized state bodies and officials to psychologically influence their behavior in actual social relations.

It should be remarked that the definition of legal relations as a model of behavior has previously been cited in the legal literature, but has caused much criticism. Thus, according to A.M. Aparov, “this approach erases its qualitative difference from legal norms, the functions of one or another converge, and the specific purpose of the mechanism of legal regulation slips out of sight” [13].

It should be mentioned that some scholars suggest considering sports relations in contrast to other legal relations in the field of physical culture and sports, based primarily on the complex nature of sports law, as in the field of physical culture and sports arise as horizontal (private law based on dispositive method legal regulation) and vertical (public-law, based on the imperative method of legal regulation) relations.

Thus, E.O. Kharytonov, O.I. Kharytonova, and N.Yu. Golubev notes that the “concept of legal relations in the field of physical culture and sports” characterizes all types of legal relations that exist in this area, which like any subject-practical activities of the society and the state is complex, and its inherent relations are governed by almost all branches of law. The concept of “sports relations” is used to denote legal relations that are the direct subject of sports law, its core as an independent branch of Ukrainian law [14].

Thus, sports should be considered relationships directly related to sports activities, i.e., “relationships arise in connection with the implementation of the training process (activities) (preparation for competitions) and participation in competitions (competitive activities), as well as other (related) relationships arising from the latter.

Thus, it should be concluded that sports relations are models of possible, appropriate, or prohibited behavior, which are produced and brought to the attention of the subjects of the legal system by the state in the person of authorized state bodies and officials to psychologically influence their behavior in the process of participation in relations arising from the training process, participation in competitions and other relations, arising from the latter.

The structure of the legal relationship in the formal sense (according to the formal theory of legal relations) includes only subjective rights and legal obligations. Other elements that stand out in the structure of the legal relationship in the material sense (subject, object, grounds, change, and termination

of rights and obligations, form and content of the legal relationship), in the formal approach, are revealed by combining in a single legal model of several legal forms, the mandatory use of which is a necessary condition for recognizing the activities of participants in actual social relations, which entails legal consequences. For example, within the legal relationship in the formal sense combines such legal forms as “legal capacity” and “capacity” (in legal relations in the material sense, these legal forms are used to characterize the subject of the relationship), “object of civil rights” and “legal regime of property” (in legal relations in the material sense, these legal forms are used to characterize the object of legal relations), etc.

However, given the fact that the modern legal literature (including sports law) is the predominant material approach to understanding the relationship, we consider it appropriate to consider the structure of the relationship in the material sense.

The grounds for the emergence, change, and termination of the rights and obligations of the subjects of sports relations are legal facts, which in the legal literature are traditionally classified into actions and events. The main element of the structure of sports relations in the material sense should be recognized as direct participants in sports relations, which are the subjects of sports law.

Based on the analysis of the above statement, it follows that it is necessary to distinguish between the following legal categories:

1) the subject of law – a person endowed with legal capacity;

2) a participant in a legal relationship – a subject of law who has entered into actual social relations.

Thus, as such an element of the structure of the legal relationship in the material sense, as a subject should be considered directly to the participants in the relationship, and the subjects of law should be recognized only as potential participants in such relationships.

It should be noted that the subjects of family relationships are also characterized by the presence of legal capacity and legal capacity [12]. These provisions are provided by civil law [10, c. 91; 16, c. 352]. As in civil law, legal capacity arises from birth.

The main features of family relationships can be identified: the subjects of family relationships are persons related by marriage (marriage), kinship (parents and children, adoptive parents and adopted children); family relations arise not only with the direct instruction of the law, but also with the consent of the parties; family relationships are usually

long-lasting; family relationships, depending on their content, can be divided into the property and personal non-property [12]. Property is a relationship that is related to property and has a certain economic meaning. Property family relationships do not have a value, equivalent-pay nature. Non-property is a relationship that is inextricably linked to the individual and has no economic meaning.

Family law does not regulate all relationships that arise in the family and in marriage. The relationship of love, respect, trust between spouses cannot be regulated by law. The rules of law only contribute to the development of these relations, and these relations are governed by the rules of morality. It should be noted that many scholars studying the problem of determining the range of subjects of sports relations are trying to give a complete list. In our opinion, the position of A.M. Aparova, who argues that “to mark the full list of such persons is not possible due to the diversity of sports, and it makes no sense. The main thing is to understand that the athlete – coach – physical education and sports education have been and will always be the main subjects of sports relations” [13].

We believe that it would be appropriate to include in the subjects of sports relations in addition to the above also the entities that organize and conduct sports competitions, resolve disputes in the field of physical culture and sports, government agencies and officials who form, implement, and coordinate state policy in the field of physical culture and sports, as well as international organizations and their bodies operating in this field.

Thus, the subjects of sports relations in the material sense are individuals (including spouses); organizations with the status and without the status of a legal entity that perform physical education, physical education, information, organizational and other functions; state bodies and officials; international organizations and their bodies.

The object of legal relations in most cases means “what the subjective rights and legal obligations of the parties to the legal relationship” [18].

The traditional approach should be considered more reasonable because, in the conventional sense, an object is “that which exists outside us and independently of our consciousness, the phenomenon of the external world, the object to which one's activities are directed, and attention” [16].

As noted by E.O. Kharytonov, depending on the nature and types of sports relations, the objects may be: material goods; intangible benefits; actions of subjects of sports law in various spheres; products of intellectual activity included in the sphere of physical

culture and sports, including exclusive rights to them; sports information; abilities and image of the athlete (sports team); sports industry, which is a set of industrial enterprises that produce products for physical culture and sports and tourism [15]. In our opinion, all of these facilities, except for the last two, are indeed objects of sports relations in the material sense. Abilities and image of the athlete, we believe, should be considered a personal intangible asset, the attribution of which to the objects of legal relations has already been mentioned in the list.

Thus, the objects of sports relations are tangible and personal (intangible) benefits, actions of sports law entities, the results of intellectual activity in the field of physical culture and sports, as well as sports information.

Subjective law in the legal literature is considered as “a provided by legal norms directly to the party to the legal relationship legitimate (allowed by legal norms) opportunity to satisfy their interest, as the degree of possible behavior of the subject within the legal relationship” [16].

Subjective rights and legal obligations should be attributed to such a structural element of the legal relationship in the material sense as the form of the legal relationship. The content of the legal relationship will be the actual behavior of participants in sports relations.

Thus, summing up the analysis of the structure of sports relations in the material sense, it should be concluded that it includes several basic elements: the grounds for the emergence, change, and termination of rights and obligations of participants in sports relations (legal facts), subjects of sports relations; objects of sports-legal relations, the form of sports-legal relations (subjective rights and legal obligations) and the maintenance of sports-legal relations (actual behavior of participants of sports-legal relations).

In the literature on sports law in describing sports relationships, most scholars point to their characteristics (distinctive features, characteristics). Among these it is accepted to allocate the following:

1) existence of special subjects – participants of sports activity;

2) availability of special facilities;

3) mediation through sports-legal relations of the state policy in the field of sports;

4) the peculiarity of the procedure and methods of protection of the rights of participants in sports activities; 5) close connection of sports-legal relations with the requirements of sports ethics (social norms and rules of sports ethics, as well as measures of ethical and social responsibility) [14].

Thus, summing up the above, the following conclusions should be drawn. Sports legal relations in the material sense (according to material theories) are voluntary, regulated by the rules of sports law, and protected by state public relations. Sports legal relations in the formal sense are certain models of possible, appropriate behavior, produced and brought to the attention of the legal system by the state in the person of authorized state bodies and officials to psychologically influence their behavior in the process of participation in relations arising from about the implementation of the sports process, as well as other relationships arising from the latter.

Sports legal relations are characterized by such features as the presence of special entities – participants in sports activities; mediation through sports-legal relations of the state policy in the field of sports; the peculiarity of the procedure and methods of protection of the rights of participants in sports activities; close connection of sports-legal relations with the requirements of sports ethics (social norms, gender equality, and rules of sports ethics, as well as measures of ethical and social responsibility); clear temporal certainty and dynamism.

Note that even with the apparent gender neutrality of the legislation, it is possible to identify legislative traps that may conceal the danger of restricting the rights of civil and family relations. The legislator needs to carry out gender expertise of normative legal acts adopted by public authorities to observe gender equality and further implementation of universally recognized principles and norms of international law and international obligations assumed by the state.

BIBLIOGRAPHY:

1. Конституція України Закон No 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про фізичну культуру і спорт: Закон No 3808-ХІІ. В: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
3. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту: Указ № 1505/2005 (1505/2005). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1148%2F2004>.
4. Сімейний кодекс України: Закон No 2947-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
5. Цивільний кодекс України: Закон No 435-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
6. Організація Об'єднаних Націй. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_794#Text

7. Організація Об'єднаних Націй. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
8. Генеральні збори. Загальна декларація прав людини. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU48001D.html
9. Бордюгова Г.Ю. Міжнародне спортивне право як основа формування національної галузі права «Спортивне право України». Київ: Право, 2009.
10. Кисіль В.І. Янг по сімейному праву. Київ: Право, 1990.
11. Майданик Р.А. Цивільне право. Київ: Право, 2012.
12. Сафончик О.І. Теоретичні аспекти шлюбно-сімейного права. *Журнал цивільного права*. 2015. № 21. С. 28–32.
13. Апаров А.М. Спортивне право України. Київ: Істина, 2012.
14. Харитонов Є.О. Спортивне право: актуальні проблеми. Одеса: Юридична література, 2018.
15. Харитонов Є.О. Спортивне право. Одеса: Фенікс, 2019.
16. Дзера О.В., Кузнецова Н.С. Цивільне право України. Київ: Юрінком Інтер, 2002.
17. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. Цивільне право України. Львів: Новий Світ-2000, Юрінком Інтер, 2018.
18. Козюбра М. Загальна теорія права. Київ: Вайте, 2015.

REFERENCES:

1. Ukraine. (2016). Constitution of Ukraine Law No. 254к/96-BP. In <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Ukraine. (1993). On physical culture and sports: Law No. 3808-XII. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
3. Ukraine. (2005). On the National Doctrine of Development of Physical Culture and Sports: Decree No. 1505/2005 (1505/2005). In <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1148%2F2004>.
4. Ukraine. (2002). Family Code of Ukraine: Law No. 2947-III. In <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
5. Ukraine. (2003). Civil Code of Ukraine: Law No. 435-IV. In <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
6. United Nations. (1993). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. In https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_794#Text
7. United Nations. (1950). Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. In https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
8. General Assembly. (1948). Universal Declaration of Human Rights. In http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU48001D.html
9. Bordyugova, G. Yu. (2009). *International sports law as a basis for the formation of the national branch of law "Sports Law of Ukraine"*. Kyiv: Pravo.
10. Kisil, V.I. (1990). *Young on family law*. Kyiv: Pravo.
11. Maidanyk, R.A. (2012). *Civil law*. Kyiv: Pravo.
12. Safonchik, O.I. (2015). Theoretical aspects of marital and family law. *Journal of Civil law*, 21, 28–32.
13. Aparov, A.M. (2012). *Sports Law of Ukraine*. Kyiv: Istina.
14. Kharytonov, E.O. (Eds.). (2018). *Sports Law: current issues*. Odessa: Legal Literature.
15. Kharytonov, E.O. (Eds.). (2019). *Sports Law*. Odessa: Phoenix.
16. Dzera, O.V., & Kuznetsova, N.S. (2002). *Civil law of Ukraine*. Kyiv: Yurinkom Inter.
17. Yanovytska, G.B., & Kucher, V.O. (2018). *Civil law of Ukraine*. Lviv: New World-2000, Jurinkom Inter.
18. Kozyubra, M. (2015). *General theory of law*. Kyiv: Vaite.

UDC 347.1

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.1.6>

Tkalych Maksym Olehovych,
Ph.D., Associate Professor of Civil Law Department
of Zaporizhzhia National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4224-7231>

Tolmachevska Yuliia Olehivna,
Ph.D. Candidate of Civil Law Department
of National University "Odesa Law Academy"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7964-8875>

SANCTIONS IN SPORT: INTERNATIONAL-LEGAL EXPERIENCE

Bringing to justice for violations in the field of sports is one of the most controversial issues in modern sports. This fact is connected, first of all, with the existence of the principle of sports autonomy. In particular, in the field of sports there is its own system of arbitration courts, which apply in their activities mainly quasi-legal acts issued by the governing sports bodies. In addition, the field of sports claims to be completely independent of the governing influence of government agencies on any relations in this field. Some researchers, however, believe that sport has de facto formed its own specific legal order. Accordingly, it is sometimes quite difficult to establish the boundaries of those relations that are subject to self-regulation and those that should be regulated by law. Issues of bringing to justice for sports offenses belong to this problem category. The authors of the article explored a particular aspect of legal liability in sports, namely - the problem of sanctions. At the same time, the foreign experience of applying sanctions for violations in the field of sports was carefully analyzed, as the domestic practice of applying sanctions for offenses in sports has not yet been fully formed. Moreover, the domestic Supreme Court takes the position that all disputes in the field of sports should be considered by the governing sports bodies. At the same time, in foreign countries, general courts often accept similar cases. Thus, a careful analysis of the jurisprudence of Canada and the Czech Republic led to the conclusion that even despite the risky nature of sports in itself, there are mechanisms to bring violators to justice, in particular - in terms of compensation. At the same time, the subjective side of the offense in the field of sports is subject to legal analysis in a slightly different way than in all other cases. In particular, a person will be found guilty of committing an offense only if there is intent to violate the rules of sport and commit an offense.

Key words: sport, sanctions, sports disputes, case law, sports law.

Ткалич М.О., Толмачевська Ю.О. САНКЦІЇ У СПОРТІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД

Можливість притягнення особи до юридичної відповідальності за правопорушення у сфері спорту є одним із найбільш дискусійних питань у сучасному спорті. Цей факт пов'язаний, насамперед, з існуванням принципу спортивної автономії. Зокрема, у сфері спорту існує власна система третейських судів, які застосовують у своїй діяльності переважно квазіправові акти, видані керівними органами спорту. Крім того, сфера спорту претендує на повну незалежність від керівного впливу державних органів на будь-які відносини у цій сфері. Деякі дослідники, проте, вважають, що спорт де-факто сформував свій специфічний правопорядок. Відповідно, іноді досить важко встановити межі тих відносин, які підлягають саморегулюванню, і тих, які мають регулюватися законом. До цієї проблемної категорії належать питання притягнення до відповідальності за спортивні правопорушення. Автори статті дослідили окремий аспект юридичної відповідальності у спорті, а саме – проблему застосування санкцій. При цьому ретельно проаналізовано зарубіжний досвід застосування санкцій за правопорушення у сфері спорту, оскільки вітчизняна практика застосування санкцій за правопорушення у спорті ще не сформована в належній мірі. Більше того, вітчизняний Верховний суд дотримується позиції, що всі спори у сфері спорту мають розглядатися керівними спортивними органами. Водночас у зарубіжних країнах загальні суди часто приймають подібні справи. Таким чином, ретельний аналіз юридичної практики Канади та Чехії дозволив зробити висновок, що навіть незважаючи на ризиковий характер спорту сам по собі, існують механізми притягнення порушників до відповідальності, зокрема – в частині відшкодування шкоди. При цьому, суб'єктивна сторона правопорушення у сфері спорту підлягає правовому аналізу децю інакше, ніж у всіх інших випадках. Зокрема, особа буде визнана винною у вчиненні правопорушення лише за наявності умислу на порушення правил спорту та вчинення правопорушення.

Ключові слова: спорт, санкції, спортивні спори, судова практика, спортивне право.

Sports activities are a type of human activity that is associated with an increased risk of damage to property, health, life of individuals or property of legal entities. At the same time, the current legislation does not contain special norms that would provide for the peculiarities of the application of tort liability in sports. Accordingly, the damage caused by the athlete during sports activities must be compensated according to the rules of general tort.

In civil law, in contrast to criminal law, the principle of presumption of guilt applies, respectively, to avoid civil liability of the athlete must prove the absence of his guilt in causing harm. Otherwise, the athlete must be liable for the damage caused to others on general grounds.

In this case, guilt, as a person's mental attitude to the act committed by him, may exist in the form of intent and negligence. Accordingly, a player who intentionally injures the goalkeeper while trying to take possession of the ball must compensate for the damage caused to the goalkeeper. At the same time, in most cases it is almost impossible to establish the fact of intentional infliction of harm to another athlete. However, the lack of intent of the athlete to cause harm to another person does not indicate the absence of guilt as such, and, accordingly, the lack of conditions and grounds for civil liability. After all, the careless task of harming another athlete will also indicate the guilt of the perpetrator. At the same time, there is another problem of qualifying the athlete's action as illegal. It is about the inability to clearly define the boundary between negligent harm by wrongful conduct, ie violation of established rules of sport (damage is reimbursed under the rule of general tort), lawful conduct of a person within the established rules of sport, which resulted in damage (under current law (there is no obligation to compensate for damage), and the conduct of a person outside the established rules of the sport, which is not illegal, but as a result of which damage was caused (under current law there is no obligation to compensate for damage). As for the lawful conduct of the athlete, the rule of Part 4 of Art. 1166 of the Civil Code of Ukraine, the damage caused by lawful acts is subject to compensation in cases expressly established by law. It seems that the relevant relationship may arise in the case of damage with the consent of the athlete, within the rules of the sport.

For example, football "kicks" are associated with the possibility of harm to the athlete, but his implicit actions, the player agrees to the possibility of applying similar techniques to himself. Consecutive actions in this case are to agree with the rules of football and the direct entry of the athlete on the field.

It is also not uncommon for damage to be caused by the intent of the victim. In particular, athletes are often fully aware of the possibility of harming each other as a result of a dangerous act (for example, a deliberate collision of rugby players with their heads). In this case, the damage caused by athletes to each other is not subject to compensation, as its infliction is due to the intent of each of them.

Moral damage caused by the athlete is also subject to compensation. Thus, according to Part 1 of Art. 1167 of the Civil Code of Ukraine such damage must be compensated by the person who caused it by his guilty actions. Non-pecuniary damage should be understood as non-material losses due to moral or physical suffering or other negative phenomena caused to a natural or legal person by illegal acts or omissions of others. Accordingly, moral damage caused by the wrongful acts of one athlete against another is subject to full compensation.

Sanctions in sport through the prism of doctrinal provisions and the practice of Canadian courts

Canadian litigation on sports disputes is rich in precedents. In the period from 1970 to 2005, a total of more than 100 sentences were handed down in similar cases (Yates, & Gillespie, 2002). Consider textbook cases. In the case of *Agar v. Canning* (Man. Q.B., 1965), the plaintiff was injured in the eye in a hockey match. The court found the defendant guilty of damages and ordered compensation to be paid, but reduced the amount due to the circumstances of the case and the nature of the game. The Court of Appeal upheld the decision (Fast, 2004). It should be added that the reduction in compensation was due to the partial fault of the victim himself, which in the Canadian doctrine of sporting sanctions is called "partial negligence".

In the cases of *Regina v. Green* (Ontario Provincial Court, 1971) and *Regina v. Maki* (Ontario Provincial Court, 1970), the court acquitted both of them based on the insignificance of the damage caused by Green, who started the fight, and self-defense by Mecca (Yates, & Gillespie, 2002).

In the case of *R. v. Ciccarelli* (Ontario District Court, 1989), The Court of Appeal refused to consider the arguments of the defense that the injuries inflicted on the plaintiff should be considered as those that could normally be obtained during the game of hockey. The court decided to apply the approach typical of *R. v. Cey* (Saskatchewan Court of Appeal, 1989), Which was to determine the objective criteria for going beyond the normally expected episodes of the game, therefore, taking into account the fact that the victim was hit three times with a stick in the head after the referee's whistle, was committed with

malicious intent and goes beyond what is expected and what the athletes agree to during the game, the defendant was found guilty by a court decision, sentenced to 1 day in prison and obliged to pay compensation to the victim for \$ 1 thousand (Fast, 2004). The NHL, in turn, suspended the culprit's participation in the competition for 10 days, which cost him \$ 25 thousand salaries (Yates, & Gillespie, 2002).

The responsibility of owners of sports facilities, spectators are also provided. Thus, in all provinces of Canada, the so-called Occupiers' Liability Act applies in different variations, according to which owners or users of sports facilities must take care of the safety of spectators when watching sports (Fast, 2004). However, deviations from such rules are known. For example, in the case of *Elliott v. Amphitheater Ltd.* (Man. S.Ct., 1934), the plaintiff received a puck while sitting close to the ice arena. The court refused to satisfy the claims, placing the responsibility on the plaintiff because he was a hockey player and had to be aware of all the risks of being in his chosen place (Fast, 2004). Thus, the court found that the owners or users of the grounds are not responsible for any actions of spectators on the territory of sports facilities.

Australian case-law

It is also worth paying attention to Australian case law. It is characterized by a stricter attitude of the courts to the autonomy of sport. For example, The High Court of Australia in *Rootes v. Shelton* (1967) along with The New South Wales Supreme Court in *Frazer v. Johnston* (1989) expressed the view that the rules of the game are not decisive for any responsibilities, but are only partially relevant to the circumstances of the case (Podosky, 1994). The Supreme Court of Queensland, in the case of *Hilton v. Wallace* (1989), refused to find the defendant guilty of causing injury to the plaintiff, which resulted in the loss of vision in one eye because the defendant's actions were part of the "normal risks of the game." During the rugby match, there was a fight between them in the fight for the ball. However, in the cases of *R. v. Billingham* (1978) and *R. v. Johnson* (1986). Defendants, rugby players, were found guilty of causing grievous bodily harm (jaw fracture and bitten ear, respectively) (Podosky, 1994). In the case of *R. v. Heke* (1991), 10 players died as a result of a head-on collision in the air fighting for the ball with an opponent. The defendant was charged with manslaughter. During the trial, it became known that the deceased had a clinical background, which indicates that he had suffered a stroke in the past, at the time of the tragedy could not be considered a player in excellent

shape and good health. The accused was acquitted. As we can see, the principal criterion of distinction for Australian courts is the intentionality of the act. Also, a prerequisite is the court's confidence in the arguments that indicate the guilt of the act beyond a reasonable doubt (Podosky, 1994).

Sanctions in the field of sports in the Czech Republic

Let us also turn to the practice of the Czech courts. As Kralik (2015) points out that the textbook for all legal regulation in the context of sports torts is the decision 10 Co 190/7684 of the Municipal Court of Prague, dated May 17, 1978. According to him, a violation of the rules of the game should be qualified as an act contrary to the obligation to take care of health (according to Article 415 of the Czech Civil Code (2012), everyone is obliged to behave in a way that does not harm health, property, nature or the environment). According to Art. 420 (1) of the Czech Civil Code, a person is obliged to compensate for damage caused by the breach of duty established by law.

Corruption crimes

The problem of bribery does not bypass the sphere of sports. One of the most notorious corruption scandals in history occurred in Italy in 2006. It featured Serie A giants (Juventus, Milan, Lazio, etc.). As a result of the investigation, those involved were identified and sentenced to various types of punishment, including imprisonment. They were also subject to sanctions such as life imprisonment for sports activities, and sports clubs were disqualified from the major leagues (BBC Sport, 2006).

Thus, it is obvious that tortious relations in sports are complex and require proper legal regulation. At the same time, the level of legal regulation of these relations is currently insufficient. In particular, the Civil Code of Ukraine does not fully allow to take into account the full range of problematic relationships that may arise in connection with the infliction of harm by an athlete to another athlete during sports activities. In our opinion, it is expedient to classify the offenses committed in the field of sports as special. Among other things, it is advisable to explicitly provide by law that an athlete is presumed innocent of causing harm to another athlete until proven otherwise by a court. In addition, it is necessary to establish clear criteria for distinguishing between forms of guilt and distinguishing guilty wrongdoing from lawful conduct of athletes, which resulted in harm to another athlete. It is also inappropriate to oblige the athlete to compensate for non-pecuniary damage, taking into account the increased risk of sports activities as such and the awareness of the victim of this fact.

REFERENCES:

1. Yates, J., & Gillespie, W. (2002). The problem of sports violence and the criminal prosecution solution. *Cornell Journal of Law and Public Policy*, 12, 145-168. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/228297427_The_Problem_of_Sports_Violence_and_the_Criminal_Prosecution_Solution.
2. Canada. Man. Q.B. (1965). *Agar v. Canning*. Retrieved from: <https://pacelawfirm.com/ontario-court-awards-700000-for-injuries-sustained-in-a-hockey-game/>.
3. Fast, K. (2004). *Sport liability law. A guide for amateur sports organizations and their insurers*. Vancouver: Dolden Wallace Folick LLP. Retrieved from: <http://laboratoire-droit-sport.fr/wp-content/uploads/2013/10/Sport-Liability-Law-January-2004.pdf>.
4. Canada. Ontario Provincial Court. (1971). *Regina v. Green*. Retrieved from: <https://www.canlii.org/en/ca/scc/doc/1971/1971canlii1141/1971canlii1141.html>
5. Canada. Ontario Provincial Court. (1970). *Regina v. Maki*. Retrieved from: <https://www.canlii.org/en/ca/scc/doc/1971/1971canlii1141/1971canlii1146.html>
6. Canada. Ontario District Court. (1989). *Regina v. Ciccarelli*. Retrieved from: <https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/11363/1/MQ29452.pdf;Genuine>.
7. Canada. Saskatchewan Court of Appeal. (1989). *R. v. Cey*. Retrieved from: <https://swarb.co.uk/regina-v-cey-1989/>.
8. Canada. Man. S.Ct. (1934). *Elliott v. Amphitheater Ltd*. Retrieved from: <https://www.docshero.net/solution-manual-for-critical-concepts-of-canadian-business-law-6th-edition-jan-weir-fran-smyth/>.
9. Czech Republic. (2012). Civil Code. Retrieved from: https://is.muni.cz/el/1422/podzim2015/SOC038/um/NObcZ_anglicky_strojovy_preklad.pdf.
10. Králík, M. (2015). Civil Liability of Sports Participants for Sports-Related Injuries in The Central Europe And in The Czech Republic. *The International Journal of Social Sciences and Humanities Invention*, 2(1), 1021-1047. Retrieved from: <http://valleyinternational.net/index.php/our-jou/theijsshi>.
11. Australia. (1978). *R. v. Billinghamurst*. Retrieved from: <http://www.e-lawresources.co.uk/cases/R-v-Billinghurst.php>.
12. Australia. (1986). *R. v. Johnson*. Retrieved from: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2016/10/r-v-johnson.pdf>
13. Australia. Supreme Court of Queensland. (1991). *R. v. Heke*. Retrieved from: <https://www.queenslandjudgments.com.au/caselaw/qca/2019/93>
14. Australia. The High Court. (1967). *Rootes v. Shelton*. Retrieved from: <https://swarb.co.uk/rootes-v-shelton-1965/>.
15. Australia. The New South Wales Supreme Court. (1989). *Frazer v. Johnston*. Retrieved from: <https://eprints.qut.edu.au/53131/1/53131P.pdf>
16. Australia. The Supreme Court of Queensland. (1989). *Hilton v. Wallace*. Retrieved from: <https://www.queenslandjudgments.com.au/caselaw/qsc/1988/416?mview=hilton|wallace.&u=>.
17. Podosky, A. (1994). Civil and Criminal Liability of Players. Queensland: University of Technology. Retrieved from: <https://eprints.qut.edu.au/53131/1/53131P.pdf>.

УДК 004.8

DOI <https://doi.org/10.32782/lexsportiva/2021.1.7>

Харитонов Євген Олегович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
член-кореспондент НАПрН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5521-0839>

Харитонova Олена Іванівна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
член-кореспондент НАПрН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9681-9605>

Толмачевська Юлія Олегівна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7964-8875>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СПОРТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Статтю присвячено актуальним питанням запровадження штучного інтелекту та інших сучасних технологій в спорті. Автори статті наголошують, що сучасний світ змінюється у зв'язку із поширенням новітніх інформаційних технологій. Сфера спорту також активно залучається до цього процесу. Саме штучний інтелект допомагає гравцям реалізовувати свої вміння та навички у віртуальному світі. Також штучний інтелект вже давно використовується у тренуваннях спортсменів у різноманітних видах спорту: від аналізу інформації про фізичний стан спортсменів до симуляції гри або спортивного поєдинку. Більше того, аналізуючи безліч даних про види спорту, що вже існують і виходячи із потреб вболівальників і спортсменів, штучний інтелект допомагає створювати нові види спорту. Примітно, що видом спорту, що найбільш динамічно розвивається, наразі є кіберспорт. За обсягами капіталізації кіберспорт вже може посперечатися із всією індустрією спорту «традиційного». Саме кіберспорт має найкращі перспективи розвитку із врахуванням в контексті поширення сучасних інформаційних технологій, передовсім – з огляду на формування повноцінних віртуальних світів на кшталт мета-всесвіту Марка Цукерберга. По мірі інтенсифікації процесу інтеграції новітніх технологій у сферу спорту буде збільшуватися й потреба у належному правовому квазіправовому регулюванні спортивних і пов'язаних із ними відносин. Адже, якщо штучний інтелект вже обирає виграну стратегію гонки для пілотів «Формули-1», то чи не вважатиметься це порушенням фундаментальних принципів спорту як такого? Відповідно, належне нормативне регулювання відносин у сфері спорту, що виникають у зв'язку із використанням сучасних технологій, серед іншого, повинно забезпечити рівність умов для спортсменів, адже в іншому випадку такі принади спорту, як змагальність, конкурентність, непередбачуваність результатів змагань, можуть бути нівельовані.

Ключові слова: Спорт, штучний інтелект, інформаційне суспільство, правове регулювання, квазіправове регулювання.

Kharytonov Y.O., Kharytonova O.I., Tolmachevska Yu.O. USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SPORT: PROBLEMS AND PROSPECTS

The article is devoted to topical issues of introduction of artificial intelligence and other modern technologies in sports. The authors of the article emphasize that the modern world is changing due to the spread of the latest information technologies. The field of sports is also actively involved in this process. It is artificial intelligence that helps players realize their skills in the virtual world. Also, artificial intelligence has long been used in the training of athletes in various sports: from the analysis of information about the physical condition of athletes to the simulation of a game or a sports match. Moreover, by analyzing a wealth of data on existing sports and based on the needs of fans and athletes, artificial intelligence helps to create new sports. It is noteworthy that the most dynamically developing sport is currently e-sports. In terms of capitalization, e-sports can already compete with the entire "traditional" sports industry. E-sports has the best prospects for development, taking into account in the context of the spread of modern information technology, especially – given the formation of full-fledged virtual worlds such as the meta-universe of Mark Zuckerberg. As the

process of integrating new technologies into sports intensifies, so will the need for proper legal quasi-legal regulation of sports and related relations. After all, if artificial intelligence already chooses the winning strategy of the race for Formula 1 pilots, will it not be considered a violation of the fundamental principles of sport as such? Accordingly, proper regulation of relations in the field of sports arising in connection with the use of modern technologies, among other things, should ensure equal conditions for athletes, because otherwise such attractions of sports as competitiveness, competitiveness, unpredictability of competition results may be leveled.

Key words: Sports, artificial intelligence, information society, legal regulation, quasi-legal regulation.

Вступ. Доба інформаційного суспільства все більше загострює питання використання штучного інтелекту, оскільки його проникнення в повсякденне життя, практично в усі його сфери стає всеохоплюючим, таким, яке людина навіть на завжди усвідомлює. Концепція Цифрового століття, або Інформаційної ери, з'явилася на початку 80-х років минулого століття і її підґрунтям стала ідея переходу від традиційної індустріальної моделі економіки до постіндустріальної. Ключову роль у формуванні останньої відіграють інтелектуальна власність та інноваційні технології (колективний інтелект (swarm intelligence), інтернет речей (IoT), великі дані (big data), віртуальна і доповнена реальність (virtual and augmented reality, VR / AR), хмарні обчислювальні середовища (cloud computing), робототехніка (robotics) та ін.). Ще раніше з'являється поняття штучного інтелекту, визначення якого запропонував у 1956 році математик і фахівець з інформатики Джон Маккартні, на думку якого штучний інтелект – це наука та інженерія, що робить машини розумнішими, особливо інтелектуальні комп'ютерні програми. Натомість Оксфордський словник пропонує більш детальне і точне визначення, яке вже пов'язує його з розумінням змісту інтелекту людини: штучний інтелект – це теорія і розробка комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту, таких як візуальне сприйняття, розпізнавання мови, прийняття рішень і переклад між мовами [1]. У подальшому поняття штучного інтелекту розвивається і вдосконалюється, загалом, завдяки науковим розвідкам у цій сфері науковців – природничиків.

Так, формулюється поняття штучного інтелекту у широкому сенсі, як: системи, які можуть оперувати зі знаннями, а найголовніше – навчатися; можливість вивчення методів розв'язання задач, для яких не існує способів розв'язання або вони некоректні (через обмеження в часі, пам'яті тощо); можливість вивчення методів розв'язання задач, які потребують людського розуміння; ряд алгоритмів і програмних систем, відмітною властивістю яких є те, що вони здатні замінити людину у будь-якій діяльності, виконуючи її функції та приймаючи оптимальне рішення на основі ана-

лізу зовнішніх чинників з урахуванням життєвого досвіду людства, програмне забезпечення, здатне до навчання і прийняття рішень майже так само, як і люди [2].

У вузькому сенсі штучний інтелект призначений для виконання одного завдання або набору конкретних завдань. Штучний інтелект дозволяє машинам, пристроям, програмам, системам і послугам функціонувати у світлі розуміння даного завдання і ситуації [3].

Виклад основного матеріалу. У наукових працях у сфері права останнім часом також досить широко обговорюється проблема визначення і правового регулювання штучного інтелекту. Так, зокрема, О.А. Баранов пропонує таке визначення штучного інтелекту: штучний інтелект - це певна сукупність програмних і апаратних методів, способів і засобів (комп'ютерних програм), які реалізують одну або кілька КФ еквівалентних відповідним когнітивним функціям людини [4].

Аналізуючи підходи до визначення поняття «штучний інтелект», науковці звертають увагу на те, що міждисциплінарність і багатофакторність досліджень у галузі штучного інтелекту звелася до різного трактування цього поняття фахівцями з різних наукових сфер: біологи пов'язують цю категорію із процесами вищої нервової діяльності та можливістю її відтворення; філософи – із системою, здатною до творчості; фахівці в ІТ-сфері – із технологією обробки даних; юристи – із процедурними питаннями формування логічних зв'язків у вирішенні правових проблем [5].

У нормативно-правових актах визначення штучного інтелекту практично відсутні. Певну спробу подолати цю прогалину зроблено у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні [6], де штучний інтелект розуміється як організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань.

У Державному стандарті України ДСТУ 2938-94 («Системи оброблення інформації») штучний інтелект визначається як здатність систем оброблення даних виконувати функції, що асоціюються з інтелектом людини – логічне мислення, навчання та самовдосконалення [7].

Розвиток робототехніки та штучного інтелекту та пов'язані з цим проблеми правового й етичного характеру обумовили прийняття Європарламентом Резолюції від 16.02.2017 р. з пропозиціями до Європейської комісії щодо норм цивільного права про робототехніку (2015/2013(INL)) [8].

Якщо звернутись до правових визначень досліджуваної категорії, насамперед в нормативних актах Євросоюзу, то штучний інтелект визначають як високорозвинені системи, що аналізують встановлені умови і приймають до певної міри автономні рішення задля досягнення визначених цілей. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у своїх принципах, схвалених у травні 2019 року, зазначає, що штучний інтелект – це машинна система, яка може робити прогнози, рекомендації або рішення, впливаючи на реальне або віртуальне середовище на основі заданого людиною набору цілей. Причому такі системи можуть бути розроблені для роботи з різним рівнем автономії [9].

Таким чином, *artificial intelligence* — поняття дуже широке. Як і в *big data*, в нього включають багато всього. Головний напрямок цієї сфери — розробка технологічних рішень, які працюють за принципом людського інтелекту або близько до нього.

Отже, це штучно розроблена система, яка має людські або близькі до людських інтелектуальні здібності і може виконати будь-яке завдання з можливих для *homo sapiens* [10].

Така велика увага визначенню поняття штучного інтелекту присвячується науковцями-фахівцями різних галузей з огляду на те, яку велику роль починає відігравати штучний інтелект у повсякденному житті. Це стосується різних сфер суспільного життя і у сфері спорту, яка нас цікавить. При цьому слід зауважити декілька напрямків використання штучного інтелекту у сфері спорту.

На навчальній конференції «Digital-трансформація як передовий тренд успішного майбутнього та розвитку спорту», яка відбулася 24 жовтня 2019 року, йшлося про ті інновації, які вже впроваджено в роботу Спортивного Комітету України та активно використовуються. Зокрема було презентовано два проекти: «Sport Map» та «Sport Budget»:

«Sport Map» — це платформа, яка не просто допомагатиме знайти секцію для занять конкретним видом спорту, але і дозволить відстежувати якість тих послуг, що надаються в тому чи іншому клубі, тим чи іншим тренером. Цей ресурс повинен виконувати шість основних завдань:

- Пошук секції клубу;
- Вибір тренера;
- Sport Afisha (календар спортивних заходів);
- Розвиток спортивного туризму;
- «Букінг» — замовлення та бронювання саме тієї інфраструктури, де людина хоче позайматись;
- Sport Shop, магазин де людина може придбати все необхідне для занять спортом.

«Sport Budget» — це ресурс, який дозволяє працювати з фінансами організації. Ця програма дозволяє абсолютно прозоро розподіляти кошти, які надаються федераціям з неолімпійських видів спорту, які є членами Спортивного комітету України та отримують фінансування. Також, Sport Budget забезпечує електронний документообіг та звітність щодо витрачених коштів [11].

Штучний інтелект також створює нові види спортивних ігор. Зокрема, Американське рекламне агентство АКQA представило новий вид спорту «спідгейт» (*speedgate*). Правила спідгейту були створені штучним інтелектом. Алгоритм, який написав правила гри, заснований на поворотній нейромережі, яку розробники АКQA вирішили використовувати для створення нового командного виду спорту на основі інформації про вже існуючі. Для цього вони використовували текстовий опис правил 400 видів спорту — всього вийшло близько 7300 рядків з окремими правилами. На основі цих правил нейромережа потім створила свої: вийшло близько 1000 нових правил спортивних змагань. Після цього команда розробників вивчила їх вручну і випробувала окремі отримані види спорту у справі, після чого зупинилися на «спідгейті» [12].

Одним із наслідків розвитку штучного інтелекту і використання його у сфері спорту стала поява кіберспорту.

Щороку Navas Sports & Entertainment, глобальний бренд у мережі Navas Group, а також співробітники таких ресурсів, як YouTube, Fnatic, Vivendi, Newzoo, SKINS, Y Sport та BRaVe Ventures готують прогнози щодо очікуваних тенденцій у галузі спорту. Наприкінці грудня 2016 року Navas презентував перелік найбільш знакових тенденцій, що впливатимуть на бізнес-ідеї у сфері спорту в наступному році. «2016 вже майже позаду, а разом з ним в минулому залиша-

ються й різноманітні спортивні події. Що принесе нам 2017? Ми побачимо, що соціальні мережі будуть продовжувати змінювати гру; кіберспорт має стати мейнстрімом; AI (штучний інтелект) та стартапи виступатимуть життєздатними руйнівниками, а залучення жінок до світу спорту стане пріоритетним для галузі» [13].

Передбачення зростання частки кіберспорту у спортивній галузі сучасності знайшли своє підтвердження і у законотворчій діяльності.

Так, зокрема, 15.01.2018 р. було подано Проект закону 7485 (Каплін С.М.) про розвиток цифрової економіки. У тексті закону в основному йдеться про регулювання відносин, пов'язаних з функціонуванням ринку криптовалют та їх похідних в Україні. У першій статті згадуються категорії «кіберспорту» і «кіберспортивна команда»: «На території України запроваджується спеціальний правовий режим у діяльності юридичних осіб зі збереженням принципу екстериторіальності із правом на здійснення в установленому порядку: 1) освітньої діяльності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій; 2) діяльності у сфері кіберспорту, включаючи підготовку кіберспортивних команд, організацію і проведення змагань, організацію їх трансляцій; 3) діяльності у сфері штучного інтелекту, створення систем безпilotного управління транспортними засобами». У експрес-огляді законотворчої діяльності Верховної Ради України зазначено, що з огляду на свій декларативний зміст проект навряд чи може виступати реальним засобом регулювання правовідносин» [14].

Кіберспорт з'явився з початком ери інформаційного суспільства, яке змінило майже всі сфери суспільного життя. У структурі споживання зростає частка нематеріальних та неутілітарних цінностей. Проскуріна Н.В., досліджуючи питання індустрії комп'ютерних ігор, зазначає, що: «Завдяки широкій автоматизації та всеохоплюючій комп'ютеризації значну частку в структурі зайнятості почала займати сфера послуг, яка охоплює обслуговування як людей, так і машин й обладнання. Змін зазнала й структура робочого часу. Скорочення робочого часу та збільшення часу на дозвілля змінили його якісні характеристики. Індустріалізація та уніфікація відпочинку знизили його цінність та привабливість. За таких умов збільшується вимога до якості особистого часу і водночас зростають вимоги до нових видів розваг. У новій економіці обмеженими ресурсами є символи (символічний дизайн) та людські ресурси: час, увага, пам'ять та фізичні можливості. Проблема обмежених ресурсів переміщена

зі сфери виробництва до сфери споживання. Зародження ігрової індустрії почалося у 1970-х роках одночасно з продажем перших комп'ютерів, розрахованих на масового споживача. За 40 з невеликим років індустрія комп'ютерних ігор розвинулася до таких масштабів, що вже багато в чому випереджає своїх найближчих конкурентів: кіноіндустрію та музичну індустрію. Особливість ігрового ринку дає змогу одночасно існувати і великим компаніям, що випускають високобюджетні ігри-блокбастери (ігри AAA-класу), й окремим особистостям, що створюють свої авторські ігри взагалі без фінансування (інді-ігри)» [15].

Кіберспорт, Е-спорт – спортивні змагання з відеоігор. Історія електронного спорту почалася з гри Quake, яка мала режим мережевої гри через LAN або інтернет. Завдяки популярності гри Doom, в 1997 році в США з'явилася перша ліга електронного спорту – Cyberathlete Professional League (CPL). Відтоді з'явилося багато нових ліг із кіберспорту. Світова аудиторія кіберспорту у 2015 році становила 226 мільйонів людей. А вже у 2019 році аудиторія збільшилась до 427 мільйонів [16]. Її порівнюють із шахматами та спортивним покером.

Кіберспорт у багатьох країнах світу є розвиненою галуззю, у якій вже є власні команди-лідери. У 2017 році відбувся саміт Міжнародного олімпійського комітету, де учасники розглядали питання включення кіберспорту до переліку олімпійських видів спорту. Так, Міжнародний олімпійський комітет наголосив на стрімкому розвитку кіберспорту, особливо серед молоді в різних країнах, а також може забезпечити платформу для взаємодії з олімпійським рухом. «Для визнання кіберспорту повинна існувати організація, що гарантує дотримання правил і положень олімпійського руху, таких як відсутність допінгу і маніпуляцій», – було зазначено на зборах в Комітеті, а «кіберспорт розглядається як спортивна діяльність, бо гравці готуються і тренуються з інтенсивністю, порівняною з традиційними видами спорту» [17].

Крім кіберспорту, штучний інтелект вже зараз широко використовується для прогнозування результатів спортивних змагань. Так, Аналітична американська компанія “The analyst” створила математичну модель результату вирішального матчу чемпіонату Європи. Різнманітні дані були внесені в суперкомп'ютер, який опрацював інформацію та назвав переможця фіналу [18].

Штучний інтелект також залучається до тренування спортсменів і їх відбору. Зокрема, фут-

больним тренером став створений Greenshoot Labs штучний інтелект, у підпорядкуванні якого – команда Wingate & Finchley. Вона грає у Прем'єр-дивізіоні Істмійської ліги (об'єднує напівпрофесійні і любительські футбольні клуби Лондона і Південно-Східної Англії). Першим завданням тренера-штучного інтелекту було формування складу для матчу й обрання тактики проти команди-суперника. Безпосередньо під час матчу штучний інтелект має стежити за фізичними показниками гравців і робити заміни на основі цієї інформації. Також програма вивчає тактику суперника, щоб знайти у ній слабкі місця. На думку творців, програма допоможе покращити та поглибити підхід до гри. Штучний інтелект буде вчитися від одного матчу до іншого, тому в майбутньому він краще розбиратиметься у тактичних тонкощах. До того ж, штучний інтелект буде знаходити рішення, не дивлячись на поле, тобто його не будуть під'єднувати до відеотрансляції. Обмін інформацією буде відбуватися через голосовий інтерфейс на кшталт Alexa [19].

У клубі англійської Прем'єр-ліги «Бернлі» збираються використовувати сучасні технології для відбору гравців в свою академію. Як повідомляє сайт аутсайдера АПЛ, незабаром цим займатиметься штучний інтелект. «Бернлі» запустив проєкт спільно з платформою AiSCOUT. Планується, що гравці старше 14 років зможуть встановити спеціальний додаток на смартфон і завантажити відео виконання різних вправ. Після цього штучний інтелект порівняє їхні результати з показниками інших юних гравців [20].

Всесвітньо відомі перегони Формули 1 також починають використання штучного інтелекту. Вже у найближчому майбутньому штучний інтелект прийде на допомогу пілотам вибирати правильну стратегію на гонку, для того щоб уникнути втрати часу та зменшити ймовірність травматизму, а команда могла вибрати правильний момент для піт-стопу, та знала які шини треба замінити, і коли. Сьогодні такі команди, як Renault Sport та Williams Martini Racing використовують штучний інтелект для прогнозу і прийняття рішення під час перегонів. Також на виробництвах своїх болідів вони почали використовувати штучний інтелект [21].

Використання чат-ботів стало звичною справою у багатьох сферах суспільного життя. У сфері спорту використання чат-ботів має метою полегшити уболівальникам у вирішенні низки проблем організаційного характеру. Так, на будь-якому спортивному заході виникають типові питання щодо паркування біля стадіону, пошуку оплаче-

ного місця в залі, визначення того, що, де, коли і за якою ціною можна придбати у самому залі, починаючи від їжі і закінчуючи сувенірною продукцією. Компанія Satisfi Labs придумала, як владнати ці питання для відвідувачів спортивних подій. Satisfi Labs знадобилося лише півтори року для того, щоб проникнути на всі найбільші арени США (Mercedes-Benz Stadium в Атланті, Barclays Center в Брукліні, MetLife Stadium в Нью-Джерсі), за технологією вже прийшли клуби НХЛ («Тампа-Бей Лайтнінгс») та НБА («Оклахома Сіті»). Компанія активно виходить за межі спорту, оскільки це технічне рішення є досить універсальним для того, щоб працювати у різноманітних сферах [22].

Штучний інтелект став засобом оптимізації також у освітленні спортивних подій. Справа в тому, що найстаріший тенісний турнір «Великого шолому» «Уїмблдон» разом з партнером, компанією IBM, здійснив комплексний технологічний прорив, почавши використовувати, у 2017 році, суперкомп'ютер IBM Watson для створення «нарізок» найкращих моментів матчів – так званих хайлайтів. Це ціла система, що ґрунтується на використанні штучного інтелекту. Технологія Cognitive Highlights є результатом співробітництва IBM Research та IBM iX. Вперше її використали у 2017 році на Masters Golf Tournament, вона давала можливість спостерігати за найбільш цікавими моментами з різних ділянок поля. Завдяки машинному навчанню, розробники навчили комп'ютер розпізнавати емоції тенісистів після розіграшу: стиснутий кулак, рука, різко піднята вгору, стрибок, посмішка тощо. До цього додали також аналіз реакції аудиторії: розчаровані або радісні подихи, аплодисменти тощо. Комп'ютер може розуміти значимість моменту і виокремлювати розіграші на брейк-пойнтах, сетболах і матчболах, беручи до уваги також і статистику, наприклад, швидкість подачі. На підставі такого миттєвого аналізу Watson обирає ключові моменти матчу і монтує їх у ролік для соціальних мереж «Уїмблдона». Системі потрібно 30 хвилин для збору огляду гри, в той час як людині – 45 хвилин. Це особливо важливо в перші дні турніру, коли задіяні всі 19 кортів паралельно.

Технологія швидко розвивається. Ту саму технологію вже почав використовувати інший турнір «Великого шолому» - US Open, де час, необхідний для збору хайлайтів зменшили до 5 хвилин після матчу [23].

Враховуючи поширеність такого негативного явища, як піратство, організатори спортивних заходів намагаються зменшити ризики піратства

спортивних трансляцій за допомогою штучного інтелекту. Оглядачі зазначають, зокрема, що Бій Мэйвезер — МакГреггор став найбільш піратською подією у сфері спорту, оскільки нелегальні трансляції можна було знайти у всіх соціальних мережах. Відслідковуванням і блокуванням цих трансляцій займалася компанія Irdeto. Як зауважили представники компанії, одну з 239 трансляцій в конкретний момент дивилися 472 тисячі людей, що потягло великі фінансові втрати для організаторів бою. Тому однією з останніх наукових розробок компанії стало використання штучного інтелекту при відслідковуванні і блокуванні піратських трансляцій. Система постійно вдосконалюється, штучний інтелект навчається досить ефективно і швидко. До таких вже традиційних засобів відслідковування піратського стріму, як аналіз складових частинок картинок: логотипів спонсорів, обличч, тексту на графіці додаються засоби виявлення кольорів форми команд, що приймають участь у грі [24].

Новітні технології застосовують не лише у професійному спорті: за допомогою штучного інтелекту вдосконалюються спортивні знаряддя, засоби для занять спортом. Так, зокрема, компанія Brooks, яка виробляє кросівки вже протягом 100 років, у партнерстві з хімічним концерном BASF запустила модель Brooks Levitate. При дотику до поверхні підшва кросівок повертає бігуну частину імпульсу, таким чином частка витрачених зусиль знову працює на бігуна лише за рахунок матеріалу і конструкції кросівок. Кросівки не є надто дорогими і є доступними для широкого загалу, при цьому у покупця є додаткові

унікальні можливості, оскільки у партнерстві з IT – гігантом компанія розробила платформу FitStation, яка створює 3D-модель ступні бігуна, і на її основі є можливість виготовлення індивідуальної моделі кросівок [23].

Український спортивний стартап Playseek випустив оновлену версію додатку зі штучним інтелектом – застосунок підбирає партнерів для спорту з ближчого району та заохочує зіграти разом. За основу оновленого додатку був взятий штучний інтелект. Він підбирає події, які точно стануть в нагоді користувачеві, спирається на його інтереси, геотаргетинг та інформацію щодо проведених ігор. Система буде вчитися та з часом враховувати більшу кількість параметрів. Наприклад, запропонує події за схожими видами спорту, або нагадає повторити вдалий матч, який стався 2 місяці тому. Завдяки цьому додатку можна знайти партнера для сумісної пробіжки, а можна зібрати цілу команду з футболу [25].

Висновки. Таким чином, навіть побіжний аналіз можливостей застосування штучного інтелекту у сфері спорту дозволяє зробити висновок про невідворотність процесу інтеграції засобів штучного інтелекту у різноманітні види спортивної діяльності. Найперспективнішим напрямом розвитку штучного інтелекту в галузі спорту є кіберспорт. Важливим аспектом процесу інтеграції штучного інтелекту й інших сучасних інформаційних технологій має стати відповідальне ставлення держав і міждержавних об'єднань до цього процесу. Передовсім подальшого удосконалення потребують правове і квазіправове регулювання відповідних відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Blackburn, S. The Oxford Dictionary of Philosophy. Oxford, 2016. 551 с. URL: https://en.oxforddictionaries.com/definition/artificial_intelligence.
2. Люггер Дж.Ф. Искусственный интеллект: стратегии и методы решения сложных проблем. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2004. 864 с.
3. World Economic Forum Annual Meeting. Our shared digital future responsible digital transformation. 2016. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Responsible_Digital_Transformation.pdf.
4. Баранов О.А. Интернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання. *IT-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні*: збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 17 лист. 2017 р. Львів, 2017. С. 18–42.
5. Теличко О.А., Рекун В.А., Чабаненко Ю.С. Проблеми визначення та нормативного закріплення поняття «штучний інтелект» у законодавстві зарубіжних країн та України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 310–313. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2021/77.pdf.
6. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2.12.2020 р. No 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.
7. Козлова О.В. Переваги експертних систем за традиційними системами штучного інтелекту. *Системи озброєння і військова техніка*. 2011. No 1 (25). С. 104–106.
8. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0/EN>.
9. Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. 2019. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.

10. Ценцура К. Створити Бога. Навіщо ми розробляємо штучний інтелект і чим нам це загрожує. 2020. URL: <https://nv.ua/ukr/techno/popsience/shtuchniy-intelekt-shcho-ce-take-i-navishcho-vin-nam-potriben-50053922.html>.
11. Спортивний комітет України. Digital-трансформація в спорті: від електронного документообігу до штучного інтелекту. 2019. URL: <https://scu.org.ua/news/digital-transformaciya-v-sporti-vid-elektronного-dokumentobigu-do-shtuchного-intelektu/>.
12. Дмитрук О. У США винайшли новий ігровий вид спорту за допомогою штучного інтелекту. 2019. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-ssha-vinajshli-novij-igrovij-vid-sportu-za-dopomogoyu-shtuchного-intelektu>.
13. Спорт, ти – кібер і YouTube. Стаття підготовлена на основі досліджень Havas Sports & Entertainment, London. 2016. URL: https://issuu.com/havas_se/docs/trends.
14. Харківська правозахисна група. Експрес-огляд законотворчої діяльності Верховної Ради України Бюлетень № 159 Законопроекти, зареєстровані в парламенті за період 15.01.2018–19.01.2018. 2018. URL: <http://khpg.org/en/index.php?id=1519802954>.
15. Проскуріна М.О. Структура індустрії комп'ютерних та цифрових ігор як частина національної економіки. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 28. С. 58–62.
16. Вікіпедія. Кіберспорт. 2021. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кіберспорт>.
17. Espresso. До програми Олімпійських ігор можуть додати кіберспорт. 2017. URL: https://espresso.tv/news/2017/10/29/do_programy_olimpiyskykh_igor_mozhut_dodaty_kibersport57.
18. Будрін А. Італія – Англія: штучний інтелект визначив переможця фіналу Євро-2020. 2021. URL: <https://sport.unian.ua/football/italiya-angliya-shtuchniy-intelekt-viznachiv-peremozhcu-finalu-yevro-2020-novini-futbolu-11478451.html>.
19. Єрченко В. Штучний інтелект вперше став футбольним тренером. 2019. URL: <https://tokar.ua/read/30546>.
20. Павлова О. Штучний інтелект буде відбирати талановитих футболістів в Англії. 2021. URL: <https://sport.segodnya.ua/ua/sport/football/iskusstvennyy-intellekt-budet-otbirat-talantlivyh-futbolistov-v-anglii-1500415.html>.
21. Державний університет телекомунікацій. Штучний інтелект прийматиме участь в гонках Формули-1. 2020. URL: http://www.dut.edu.ua/ua/news-1-576-8330-shtuchniy-intelekt-priymatime-uchast-v-gonkah-formuli-1_kafedra-shtuchного-intelektu.
22. Sostav. 5 поразительных примеров того, как ИИ делает спорт привлекательнее, безопаснее и выгоднее. Чат-бот для гостей спортивных состязаний, мгновенные хайлайты и борьба с пиратством при помощи искусственного интеллекта. 2018. URL: <https://www.sostav.ru/publication/5-porazitelnykh-primerov-togo-kak-ii-delaet-sport-privlekatelnee-bezopasnee-i-vygodnee-31217.html>.
23. Sostav. Проект IBM Watson на теннисных турнирах «Уимблдон» и US Open. 2018. URL: <https://www.sostav.ru/publication/5-porazitelnykh-primerov-togo-kak-ii-delaet-sport-privlekatelnee-bezopasnee-i-vygodnee-31217.html>.
24. 7 главных digital-решений года в спорте, которые вас удивят. Кроссовки для левитации, интерактивный мяч и киоск для улучшения тела в традиционной рубрике «Экспертиза». 2018. URL: <https://www.sostav.ru/publication/7-glavnykh-digital-reshenij-goda-v-sporte-kotorye-vas-udivyat-30294.html>.
25. Конопльова М. Український стартап Playseek оновив додаток для пошуку друзів для занять спортом. 2021. URL: <https://shotam.info/ukrainskyy-startap-playseek-onovyv-dodatok-dlia-poshuku-partneriv-po-sportu/>.

REFERENCES:

1. Blackburn, S. (2016). *The Oxford Dictionary of Philosophy*. Oxford. In: https://en.oxforddictionaries.com/definition/artificial_intelligence.
2. Luger, J.F. (2004). *Artificial Intelligence: Strategies and Methods for Solving Complex Problems*. Moscow: Williams Publishing House.
3. World Economic Forum. (2016). Annual Meeting. Our shared digital future responsible digital transformation. In: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Responsible_Digital_Transformation.pdf.
4. Baranov, O.A. (2017). Internet of things and artificial intelligence: the origins of the problem of legal regulation. IT law: problems and prospects of development in Ukraine: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference, Lviv, 18-42.
5. Telichko, O.A., Rekun, V.A., & Chabanenko, Yu.S. (2021). Problems of definition and normative consolidation of the concept of "artificial intelligence" in the legislation of foreign countries and Ukraine. Legal scientific electronic journal, 2, 310-313. In: http://www.lsej.org.ua/2_2021/77.pdf.
6. Ukraine. (2020). On approval of the Concept of development of artificial intelligence: Order 1556-r. In: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.
7. Kozlova, O.V. (2011). Advantages of expert systems over traditional artificial intelligence systems. *Weapons systems and military equipment*, 1 (25), 104–106.
8. European Parliament. (2017). Resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). In: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0//EN>.
9. Council on Artificial Intelligence. (2019). Recommendation. In: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.
10. Chenzura, K. (2020). Create God. Why we are developing artificial intelligence and what threatens us. In: <https://nv.ua/ukr/techno/popsience/shtuchniy-intelekt-shcho-ce-take-i-navishcho-vin-nam-potriben-50053922.html>.

11. Sports Committee of Ukraine. (2019). Digital transformation in sports: from electronic document management to artificial intelligence. URL: <https://scu.org.ua/news/digital-transformaciya-v-sporti-vid-elektronnoho-dokumentuobigu-do-shtuchnogo-intelektu/>.
12. Dmytruk, O. (2019). In the United States invented a new game sport with the help of artificial intelligence. In: <https://hromadske.ua/posts/u-ssha-vinajshli-novij-igrovij-vid-sportu-za-dopomogoyu-shtuchnogo-intelektu>.
13. ISSUU. (2016). Sports, you are cyber and YouTube. The article is based on research of Havas Sports & Entertainment, London. 2016. URL: https://issuu.com/havas_se/docs/trends.
14. Kharkiv Human Rights Group. (2018). Express-review of legislative activity of the Verkhovna Rada of Ukraine Bulletin № 159 Bills registered in the Parliament for the period 15.01.2018–19.01.2018. In: <http://khpg.org/en/index.php?id=1519802954>.
15. Proskurina, M.O. (2017). The structure of the computer and digital gaming industry as part of the national economy. *Bulletin of the International Humanities University*, 28, 58–62.
16. Wikipedia. E-sports. 2021. In: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Киберспорт>.
17. Espresso. (2017). E-sports can be added to the program of the Olympic Games. In: https://espresso.tv/news/2017/10/29/do_programy_olimpiyskykh_igor_mozhut_dodaty_kybersport57.
18. Budrin, A. (2021). Italy – England: artificial intelligence has determined the winner of the Euro 2020 final. In: <https://sport.unian.ua/football/italiya-angliya-shtuchniy-intelekt-viznachiv-peremozhchya-finalu-yevro-2020-novini-futbolu-11478451.html>.
19. Yerchenko, V. (2019). Artificial intelligence first became a football coach. In: <https://tokar.ua/read/30546>.
20. Pavlova, O. (2021). Artificial intelligence will select talented players in England. In: <https://sport.segodnya.ua/ua/sport/football/iskusstvennyy-intellekt-budet-otbirat-talantlivyh-futbolistov-v-anglii-1500415.html>.
21. State University of Telecommunications. (2020). Artificial intelligence will take part in Formula 1 races. In: http://www.dut.edu.ua/ua/news-1-576-8330-shtuchniy-intelekt-priymatime-uchast-v-gonkah-formuli-1_kafedra-shtuchnogo-intelektu.
22. Sostav. (2018). 5 startling examples of how AI makes sports more attractive, safer and more profitable. Sports Guest Chatbot, Instant Highlights and AI-Powered Anti-Piracy. In: <https://www.sostav.ru/publication/5-porazitelnykh-primerov-togo-kak-ii-delaet-sport-privlekatelnee-bezopasnee-i-vygodnee-31217.html>.
23. Sostav. (2018). IBM Watson project at Wimbledon and US Open tennis tournaments. In: <https://www.sostav.ru/publication/5-porazitelnykh-primerov-togo-kak-ii-delaet-sport-privlekatelnee-bezopasnee-i-vygodnee-31217.html>.
24. Sostav. (2018). 7 main digital sports solutions of the year that will surprise you. Levitation sneakers, interactive ball and body enhancement kiosk in the traditional Expertise rubric. 2018. URL: <https://www.sostav.ru/publication/7-glavnykh-digital-reshenij-goda-v-sporte-kotorye-vas-udivyat-30294.html>.
25. Konoplyova, M. (2021). Ukrainian startup Playseek has updated a donation for friends to play sports. In: <https://shotam.info/ukrainskyy-startap-playseek-onovyv-dodatok-dlia-poshuku-partneriv-po-sportu/>.

ЗМІСТ

Болокан І.В. АНТИДОПІНГОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО: НЕДОЛІКИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	3
Галянтич М.К., Коструба А.В. ПОЛІВАРІАТИВНІСТЬ РОЗГЛЯДУ СПОРІВ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ: ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ.....	8
Davydova I.V., Bernaz-Lukavetska O.M. WAYS TO RESOLVE SPORTS DISPUTES: SPECIFIC FEATURES.....	13
Омельчук О.С. ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ.....	18
Safonchuk O.I. CERTAIN ASPECTS OF GENDER EQUALITY IN THE FIELD OF SPORTS LAW.....	25
Tkalych M.O., Tolmachevska Yu.O. SANCTIONS IN SPORT: INTERNATIONAL-LEGAL EXPERIENCE.....	34
Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Толмачевська Ю.О. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СПОРТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ.....	38

CONTENTS

Bolokan I.V. ANTIDOPING LEGISLATION: DISADVANTAGES AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT.....	3
Galyantych M.K., Kostruba A.V. POLYVARIATE DISPUTE RESOLUTION IN THE FIELD OF PROFESSIONAL SPORTS: DEBATABLE ISSUES.....	8
Davydova I.V., Bernaz-Lukavetska O.M. WAYS TO RESOLVE SPORTS DISPUTES: SPECIFIC FEATURES.....	13
Omelchuk O.S. PROBLEMS OF SETTLING RELATIONS IN THE FIELD OF PROFESSIONAL SPORTS DURING THE PANDEMIC.....	18
Safonchyk O.I. CERTAIN ASPECTS OF GENDER EQUALITY IN THE FIELD OF SPORTS LAW.....	25
Tkalych M.O., Tolmachevska Yu.O. SANCTIONS IN SPORT: INTERNATIONAL-LEGAL EXPERIENCE.....	34
Kharytonov Y.O., Kharytonova O.I., Tolmachevska Yu.O. USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SPORT: PROBLEMS AND PROSPECTS.....	38

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

LEX SPORTIVA

Випуск 1

Здано до набору 07.06.2021 р. Підписано до друку 28.06.2021 р.

Гарнітура Times New Roman. Формат 64×84/8.

Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 5,58. Зам. № 0122/011. Наклад 300 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (048) 709 38 69,

+38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6424 від 04.10.2018 р.